

บทที่ ๓

มหาอำนาจ ปัญหาตะวันออก และบอลข่าน

ในบทนี้ จะอธิบายถึงปัญหาในคาบสมุทรบอลข่าน ซึ่งเป็นบริเวณตอนใต้ของยุโรปและเป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาของชาติสมัยใหม่ ภายหลัง และเป็นบริเวณที่เกิดของ 'ปัญหาตะวันออก' จะเห็นได้ว่า ความขัดแย้งระหว่างรัฐชาติที่เกิดขึ้นใหม่ ปัญหาตักคังจากจักรวรรดิ ออตโตมาน และการแทรกแซงของมหาอำนาจที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิด วิกฤตการณ์ทางการเมืองอันนำมาสู่สงครามโลกในเวลาต่อมา

๓.๑ สัญญาซานสเตฟาโนและสัญญาเบอร์ลิน

ระหว่างปี ค.ศ.๑๘๔๘-๑๘๔๙ นั้น เป็นระยะแห่งการ เคลื่อนไหวทางความคิดในยุโรปกลางและบอลข่าน ซึ่งมีทั้งกระแสความคิดแบบชาตินิยมและกระแสความคิดแพนสลาฟ (pan-slavs) อันค่อนข้าง ไปทางสากลนิยม กระแสความคิด ๒ แนวนี้ กลับสอดคล้องและส่งเสริมซึ่งกันและกัน เพราะความคิดชาตินิยมผลักดันไปสู่การรวมชาติ ตามหลักการทางเชื้อชาติ-วัฒนธรรม ส่วนแนวความคิดแพนสลาฟถือว่า อารยธรรมของสลาฟนั้น มีความเหนือกว่าอารยธรรมของลาตินและเยอรมัน ดังนั้น กระแสแพนสลาฟก่อให้เกิดผล ๒ ด้าน คือ แพนสลาฟที่รองรับ ทฤษฎีรัฐเซียอันไพศาล (Greater Russia) ทฤษฎีนี้อธิบายว่า ในฐานะที่

รัสเซียเป็นประเทศสลาฟที่ใหญ่ที่สุด เท่ากับอยู่ในฐานะ 'พี่ชายคนโต' ในครอบครัวสลาฟ จึงเป็นความชอบธรรมที่พระเจ้าซาร์รัสเซียจะแสดงตนเป็น 'ผู้ปลดปล่อย' ชาวสลาฟในบอลข่านให้พ้นอำนาจกดขี่ของออตโตมาน และนำชาวสลาฟต่อสู้กับมหาอำนาจยุโรปตะวันตก กรณีนี้แพนสลาฟ จึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่รัสเซียใช้อ้างในการเข้าแทรกแซงคาบสมุทรบอลข่าน นอกเหนือจากข้ออ้างเรื่องปกป้องศาสนาออร์ทอดอกซ์ ซึ่งเป็นเหตุผลเดิม

ลูเดวิด กาย

อีกด้านหนึ่ง ก็ แพนสลาฟก่อให้เกิดการสร้างความรู้สึกรวมชาติของชาวสลาฟในขอบเขตที่กว้างขึ้น โดยเฉพาะยูโกสลาฟหรือสลาฟใต้ ซึ่งเป็นกลุ่มที่อยู่กระจัดกระจายกันอยู่ทั้งในจักรวรรดิออตโตมาน ออสเตรีย-ฮังการี เซอร์เบีย และมอนเตเนโกร จึงเกิดกระแสเรียกร้องการรวมตัวของชาวยูโกสลาฟ โดยมีไม่ใช่เพียงแต่การแยกแวนแคว้นของคนเป็นเอกราชเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการสร้างประเทศขนาดใหญ่ที่รวมชาวยูโกสลาฟไว้ด้วยกัน เพื่อจะทำให้ชาวยูโกสลาฟมีความก้าวหน้าเหนือชนชาติอื่น ใน ค.ศ. ๑๘๔๐ ชาวโครแอตชื่อ ลูเดวิด กาย (Ljudevit Gaj, ๑๘๐๕-๑๘๗๒) ได้ออกหนังสือชื่อ *ดานิกา* (Danica - ดาวประกายพดก) เสนอว่า ชาวสลาฟใต้ทุกสาขามีกำเนิดจากชนชาติอิสลาเรียนเช่นเดียวกัน ดังนั้น จึงได้รณรงค์ในด้านภาษาและวัฒนธรรมที่จะสร้างเอกภาพแห่งชาติอิสลิลีเรียน ค่อมารุก การาจิช (Vuk Karadžić,

๑๗๘๗-๑๘๖๔) ชาวเซิร์บ ได้วางรากฐานของภาษาและไวยากรณ์ของ ยูโกสลาฟ และในที่สุดหลักภาษาของเขาก็ได้รับการรับรองเป็นภาษา ราชการของเซอร์เบีย ใน ค.ศ.๑๘๖๘ ต่อมา เมื่อ ค.ศ.๑๘๖๐ ฟรานโย ราซกี (Franjo Rački, ๑๘๒๘-๑๘๙๔) นักชาตินิยมชาวโครแอต ได้เริ่ม ใช้คำว่า 'ยูโกสลาฟ' เมื่อเอ่ยถึงชาวสลาฟได้โดยรวม และบาทหลวงชาว โครแอตชื่อ ยูราย สตรอสมาเยร์ (Juraj Strossmayer, ๑๘๑๕-๑๘๐๕) เผยแพร่แนวคิด 'ลัทธิยูโกสลาฟ (jugoslavenstvo)' ที่อธิบายว่า ชาวสลาฟได้ ทั้งหลายที่อยู่ในจักรวรรดิต่างๆ มีวัฒนธรรมที่มีรากฐานอันเดียวกัน

แนวคิดลัทธิยูโกสลาฟนี้แพร่หลายต่อมา และมีอิทธิพลมากต่อ ชาวเซิร์บในเซอร์เบีย และมอนเตเนโกร ชาวโครแอตในแคว้นโครเอเชีย ดัลมาเชีย และชาวโครแอตพื้นทะเล แต่กระนั้นในระยะแรก รัฐบาล เซอร์เบียไม่ยอมรับแนวคิดนี้ เพราะต้องการที่จะรวมดินแดนสลาฟใน อาณาจักรออตโตมานมากกว่าที่จะสร้างความขัดแย้งกับออสเตรีย จน กระทั่งเจ้าชายเปตาร์ การาจอร์ด์เจวิช (Petar Karadjordjević, ๑๘๔๔- ๑๘๒๑) ได้เป็นกษัตริย์เซอร์เบียและยอมรับความคิดนี้ จึงเสนอการรวม ชนชาติสลาฟได้ โดยมีเซอร์เบียเป็นผู้นำ แต่ก็มีปัญญาชนชาวโครแอตที่ ต่อต้านแนวความคิดนี้ เช่น อันเต สตาร์เซวิช (Ante Starčević, ๑๘๒๓- ๑๘๙๖) ที่เสนอชาตินิยมโครแอต โดยต้องการให้ดินแดนโครเอเชียหรือ ที่เรียกเป็นภาษาพื้นเมืองว่า 'ฮะวัตสกา' (Hrvatska) เป็นเอกราช และรวมดัลมา เชีย สโลเวเนีย และบอสเนีย เข้าไว้ด้วย เขาตั้งพรรคสิทธิแห่งโครแอต (Hrvatska stranke prava-HSP.) ในวันที่ ๒๖ มิถุนายน ค.ศ.๑๘๖๑ เพื่อต่อสู้ทาง การเมืองตามความคิดชาตินิยมโครเอเชีย

ยูราย สตรอสมาเยร์

กรณีการเป็นเอกราชของเซอร์เบีย กรีซ และโรมาเนีย สร้างผลสะท้อนในการโหมกระพือกระแสชาตินิยม และความรู้สึกต่อต้านอำนาจของออตโตมาน โดยเฉพาะชาวบัลกาเรีย ผู้นำคนสำคัญคือเกออร์กี รากอฟสกี (Georgi Rakovski, ๑๘๒๑-๑๘๖๗) ชาวเมืองโคเทล (Kotel) ซึ่งเสนอว่าจักรวรรดิออตโตมาน จะล่มสลายลงได้ก็ด้วยการร่วมมือกันลุกขึ้นสู้ของชาวคริสเตียนในบอลข่าน เพื่อให้เกิดการจัดตั้งสาธารณรัฐบอลข่านขึ้น ดังนั้น เขาจึงพยายามจัดตั้งกองกำลังใต้ดินเพื่อต่อต้านจักรวรรดิออตโตมาน โดยหวังความช่วยเหลือจากมิตรประเทศบอลข่าน ใน ค.ศ.๑๘๖๒ เขาได้ตั้งกองกำลังบุลการที่เบลเกรด แล้วร่วมกับเซอร์เบียรบขับไล่กองทัพออตโตมานออกจากดินแดนเซอร์เบีย ต่อมาได้ตั้งกองกำลังบุลการครั้งที่สองที่กรุงบูคาเรสต์เมืองหลวงของโรมาเนีย ใน ค.ศ.๑๘๖๗ แต่ได้ถึงแก่กรรมเสียก่อน อย่างไรก็ตาม ใน ค.ศ.๑๘๗๐ ปัญญาชนบัลกาเรีย อีกกลุ่มหนึ่งนำโดยวาซิล เลฟสกี (Vasil Levski, ๑๘๓๗-๑๘๗๓) ได้ตั้งสมาคมลับชื่อ คณะกรรมการกลางปฏิวัติบัลกาเรีย (*Bulgarski revolyutsionen centralen komitet-BRCK*) ที่กรุงเบลเกรด เพื่อเตรียมการลุกขึ้นสู้ในบัลกาเรีย ใน ค.ศ.๑๘๗๒ เลฟสกีได้ลอบเดินทางกลับเข้ามาในบัลกาเรียเพื่อจัดตั้งกำลังปฏิวัติ แต่เขาถูกทางการออตโตมานจับกุมและประหารชีวิต ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๘๗๓ การเสียสละของเลฟสกีกลายเป็นแรงบันดาลใจให้แก่ปัญญาชนบัลกาเรียที่จะเข้าร่วมการต่อสู้เพื่อเอกราชในเวลาต่อมา

ใน ค.ศ.๑๘๗๕ เกิดการลุกขึ้นต่อสู้ต่อต้านอำนาจของออตโตมานครั้งใหญ่ โดยชาวนาในเขตเนเวซิงเย (Nevesinje) แคว้นเซอร์เซโกวีนา แล้วลุกลามไปทั่วบอสเนีย ปัญหาส่วนหนึ่งมาจากการที่บอสเนียและเซอร์เซโกวีนายังเป็นรัฐที่ล่าหลังมากในจักรวรรดิ ชาวนายังเป็นทาสกสิกรที่มีสภาพชีวิตอันยากจนอย่างมาก การขูดรีดภาษีและการเกณฑ์แรงงานเป็นไปอย่างรุนแรง การปฏิรูปเศรษฐกิจมีน้อยมาก ขณะที่อุดมการณ์ชาตินิยมจากเซอร์เบียเริ่มแผ่เข้ามา ทำให้ปัญญาชนและชาวนา

ภาพจิตรกรรมเล่าถึงการปฏิวัติบูลกาเรียที่นำโดยคริสโต โบเตฟ ค.ศ.๑๘๗๖

มีความไม่พอใจต่อการปกครองของสุลต่านออตโตมาน ใน ค.ศ.๑๘๗๔ เกิดภัยธรรมชาติทำให้ผลผลิตตกต่ำ แต่ผู้ปกครองออตโตมาน ยังคงเก็บภาษีชาวนาคริสต์อย่างหนักหน่วงเช่นเดิม ทำให้เกิดกระแสการต่อต้านของชาวนาคริสต์ครั้งใหญ่ครั้งแรกในบอสเนีย โดยการลุกขึ้นสู้เริ่มต้นในวันที่ ๘ กรกฎาคม ค.ศ.๑๘๗๔ ราชสำนักออตโตมานส่งทหารเข้ามาปราบปราม แต่กลับยิ่งทำให้การต่อต้านขยายตัวออกไป การปราบปรามการกบฏในบอสเนียได้รับความสนใจจากรุสเซีย ออสเตรีย-ฮังการี เซอร์เบียและมอนเตเนโกรอย่างมาก ขณะที่ขบวนการยูโกสลาฟสนับสนุนให้เซอร์เบียเข้าช่วยเหลือฝ่ายกบฏและต่อต้านออตโตมาน

ต่อมากระแสการปฏิวัติขยายจากบอสเนียไปสู่บูลกาเรีย เริ่มจากสมาชิกองค์การปฏิวัติบูลกาเรียร่วมกับกีซอ คริสโต โบเตฟ (Hristo Botev, ๑๘๓๔-๑๘๗๖) ได้ก่อการลุกขึ้นสู้^๑ ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.๑๘๗๖

^๑ การปฏิวัติครั้งนี้เรียกว่า ‘การลุกขึ้นสู้เดือนเมษายน’ ตามปฏิทินจูเลียน ที่ใช้ในบูลกาเรียขณะนั้น ซึ่งจะเหลื่อมกับปฏิทินแบบเกรกอเรียนที่ใช้อยู่ปัจจุบัน ๑๓ วัน

โดยเริ่มก่อการหลายแห่งในเขตพลอฟดิฟ (Plovdiv) แต่ในที่สุด การลุกขึ้นสู้ไม่ประสบความสำเร็จ แต่ละแห่งมีกำลังก่อการเพียงเล็กน้อย ประชาชนจำนวนมากมิได้ตื่นตัวลุกขึ้นสู้ รัฐบาลออตโตมานได้ใช้การปราบปรามโดยทันที โบเตฟและคณะสละชีวิตในการต่อสู้ปฏิวัติที่ เมืองวรัทซา (Vratsa) การปราบปรามในบัลกาเรียกลายเป็นปัญหาของ ยุโรป เพราะมีรายงานว่ากองกำลังออตโตมานฆ่าประชาชนบัลกาเรียนับ หมื่นคน โดยเฉพาะที่เมืองบาคัก (Batak) แห่งเดียว อาจจะมีชาวบัลกาเรีย ถูกทหารออตโตมานสังหารถึง ๕ พันคน จึงก่อให้เกิดความรู้สึก ต่อต้านออตโตมานทั่วไปในยุโรป แม้กระทั่งนายกรัฐมนตรีวิลเลียม แกลดสโตน (William Gladstone, ๑๘๐๕-๑๘๙๘) แห่งอังกฤษ ก็แสดงความไม่พอใจการสังหารหมู่ในบัลกาเรียเช่นกัน

เมื่อเป็นเช่นนี้ เซอร์เบียจึงถือโอกาสประกาศสงครามกับออตโตมาน ในวันที่ ๓๐ มิถุนายน ค.ศ.๑๘๗๖ เพื่อเป็นการหนุนช่วยการต่อสู้ของ ชาวสลาฟในบอสเนีย และมอนเตเนโกรที่ประกาศสงครามกับออตโตมาน ในเดือนต่อมา เซอร์เบียตั้งนายทหารรัสเซียชื่อ มิคฮาอิล เซอร์นีอาเยฟ (Mikhail Cherniaev, ๑๘๒๘-๑๘๙๘) เป็นแม่ทัพ ด้วยความมั่นใจว่า เซอร์เบียจะชนะเพราะเชื่อว่าชาวคริสเตียนมีความชอบธรรมมากกว่า พวก 'นอกศาสนา' เช่น มุสลิมออตโตมาน และยังหวังว่าชนชาติคริสเตียน ต่างๆ ในออตโตมานจะลุกขึ้นสู้ แต่เป้าหมายนั้นไม่ประสบผลสำเร็จ กองทัพของเซอร์เบียพ่ายแพ้ในการรบ ต้องยอมสงบศึกในเดือนมีนาคม ค.ศ.๑๘๗๗ เหลือมอนเตเนโกรที่ยังอยู่ในสถานะสงครามกับออตโตมาน

เหตุการณ์ตลอดจนการปราบปรามในบัลกาเรียที่เกิดขึ้นและลูกล้าม ก่อผลด้านลบกับออตโตมานมากขึ้น ทำให้ออตโตมานยังมิได้รับชัยชนะ อย่างเด็ดขาดกับมอนเตเนโกร รัสเซียยื่นมือเข้าแทรกแซงโดยการยื่น คำขาดให้ออตโตมานยุติความรุนแรงในบัลกาเรีย และขอมให้บัลกาเรีย มีสิทธิปกครองตนเอง เมื่อออตโตมานไม่ปฏิบัติตาม รัสเซียก็ประกาศ สงครามในวันที่ ๒๔ เมษายน ค.ศ.๑๘๗๗ จากนั้น ในเดือนพฤษภาคม

ภาพจิตรกรรมสงครามระหว่างทหารออโตมานกับมอนเตเนโกร ค.ศ.๑๘๗๘

โรมานีก็ประกาศเอกราชสมบูรณ์ และเปิดทางให้กองทัพรัสเซียรุกข้ามประเทศไปยังกรุงคอนสตันติโนเปิล และส่งทหารจำนวนหนึ่งเข้าช่วยเหลือในการรบในฐานะพันธมิตรของรัสเซียด้วย กองทหารออโตมานต่อต้านอย่างเข้มแข็ง ทำให้ฝ่ายรัสเซียรุกด้วยความยากลำบาก ในที่สุดหลังจากที่ได้พยายามต่อสู้ยาวนานถึง ๖ เดือน กองทัพรัสเซียก็ได้รับชัยชนะ โดยเข้ายึดเมืองโซเฟียตั้งแต่เดือนมกราคม ค.ศ.๑๘๗๘ และมุ่งเข้าสู่กรุงคอนสตันติโนเปิล สุลต่านออโตมานต้องยอมแพ้ และยินยอมลงนามเพื่อสงบศึกในสัญญาซานสเตฟาโน (San Stefano) ในวันที่ ๓ มีนาคม ค.ศ.๑๘๗๘ ซึ่งมีสาระสำคัญคือ

๑. ให้ออโตมานรับรองเอกราชสมบูรณ์ของโรมานี
 ๒. ออโตมานเสียเขตบาตุม การ์ส เบสซาราเบียได้ แก่รัสเซีย
- เสียโดบรูซาเหนือแก่โรมานี

๓. ออตโตมานต้องเสียดินแดนแก่เซอร์เบียและมอนเตเนโกร และรับรองเอกราชของรัฐทั้งสอง โดยมอนเตเนโกรได้ดินแดนเมตัน นิกซิค บิเลกา และทางออกทะเลที่เมืองบาร์ (Bar) เซอร์เบียได้เมืองนิส และแบ่งครึ่งซันจัคโนวีปซาร์^๒ กับมอนเตเนโกร ซึ่งทำให้ทั้งสองประเทศมีดินแดนติดต่อกัน

๔. แคว้นบอสเนีย-เซอร์เซโกวีนาให้อยู่ในความดูแลของออสเตรียกับรัสเซีย แม้ว่าจะยังอยู่ใต้อธิปไตยของออตโตมานดั้งเดิม

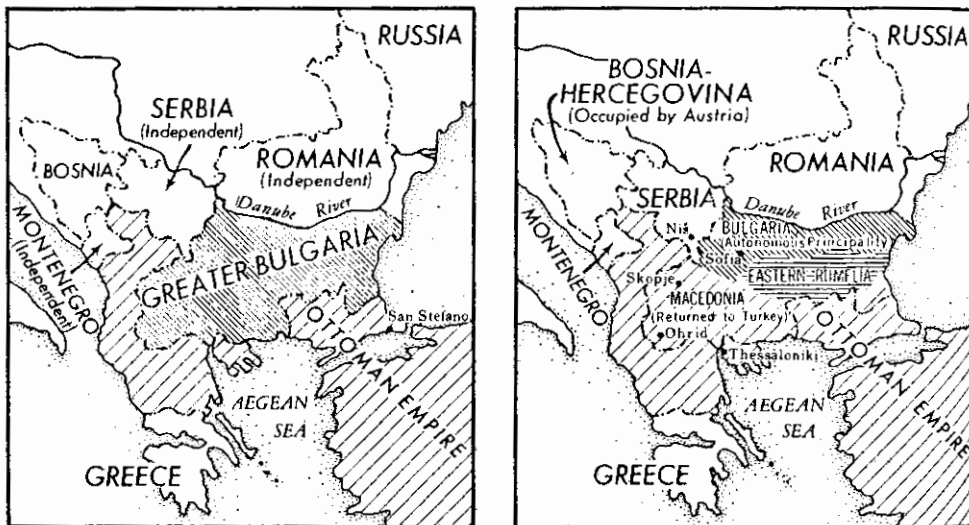
๕. ให้นูลกาเรียเป็นรัฐปกครองตนเอง มีอาณาเขตตั้งแต่แม่น้ำดานูบทางตอนเหนือถึงทะเลอีเจียนทางตอนใต้ และจากทะเลดำทางตะวันออกไปจนถึงแคว้นมาซิโดเนียทางตะวันตก แต่ยังคงถือว่าเป็นรัฐในอธิปไตยของออตโตมาน

ดังนั้น จากสัญญานี้ทำให้อิทธิพลของออตโตมานในยุโรปได้ถูกทำลายอิทธิพลอย่างมาก และนำความเป็นเอกราชมาสู่รัฐบอลข่าน แต่ชาติอื่นๆ ต่างก็ไม่พอใจ กรีซ เซอร์เบีย และโรมาเนีย ตระหนักดีว่าจะมีรัฐบูกาเรียขนาดใหญ่เกิดขึ้น และดับความหวังของกรีซและเซอร์เบียที่จะแผ่อำนาจในแคว้นมาซิโดเนีย ออสเตรีย-ฮังการีก็วิตกที่รัสเซียจะเข้ามีส่วนปกครองบอสเนีย-เซอร์เซโกวีนา อังกฤษไม่พอใจที่ออตโตมานถูกตัดแบ่งโดยที่ตนไม่มีส่วนร่วม และเกรงว่ารัสเซียกับบูกาเรียจะร่วมกันสร้างอิทธิพลเหนือเขตช่องแคบ จึงเกิดความตึงเครียดและแนวโน้มที่จะเกิดสงครามระหว่างอังกฤษกับรัสเซีย เมื่อเป็นเช่นนี้ ออตโตมาน และออสเตรีย-ฮังการี ก็เตรียมการที่จะสนับสนุนอังกฤษ เท่ากับว่ารัสเซียจะเผชิญกับสงครามในลักษณะเดียวกับสงครามไครเมียอีกครั้ง ในภาวะดังกล่าวบิสมาร์ก อัครเสนาบดีแห่งเยอรมนีได้ยื่นมือเข้ามาไกล่เกลี่ย โดยเชิญมหาประเทศมาประชุมกันที่กรุงเบอร์ลิน ปรากฏว่าในการประชุม

^๒ซันจัคโนวีปซาร์ (Novopazarški sandžak) เป็นชื่อแคว้นในสมัยออตโตมานที่กั้นกลางระหว่างเซอร์เบีย และมอนเตเนโกร โดยมีเมืองโนวีปซาร์ (Novi Pazar) เป็นศูนย์กลาง

อังกฤษ และออสเตรีย-ฮังการีร่วมมือกันทำลายสัญญาซานสเตฟาโน โดยมี อิตาลี ฝรั่งเศส และ เยอรมนีร่วมสนับสนุน รัสเซียยังคงอยู่ในสภาพโดดเดี่ยวและจำต้องยอมรับมติ ผลจากการประชุมได้ออกมาเป็นสัญญาเบอร์ลินเมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ.๑๘๗๘ มีสาระคือ

๑. รัสเซียยังคงได้ดินแดน บาดุม คาร์ส และเบสซาราเบียได้
๒. โรมานีได้รับรองเอกราชจากออตโตมาน และได้ดินแดนโคบูรยาเหนือ
๓. บอสเนีย-เฮอร์เซโกวีนา ให้อยู่ในความดูแลของออสเตรีย-ฮังการี แต่ถือว่ายังคงอยู่ในจักรวรรดิออตโตมานเช่นเดิม
๔. เซอร์เบียและมอนเตเนโกร ได้รับการรับรองเอกราชสมบูรณ์ ได้ดินแดนตามที่ระบุในสัญญาซานสเตฟาโน นอกจากนี้ซันจักโนวิปาร์ชกรีนให้ออตโตมาน ทำให้สองประเทศไม่มีดินแดนติดต่อกัน
๕. บุลกาเรียตามสัญญาซานสเตฟาโน ถูกแบ่งเป็น ๓ ส่วน ราว ๑ ใน ๓ ของส่วนเดิมได้สิทธิในการปกครองตนเองภายใต้จักรวรรดิออตโตมาน ส่วนเขตริมเลียบตะวันออกเฉียงเหนือแก่ออตโตมาน ภายใต

แผนที่เปรียบเทียบบุลกาเรียตามสัญญาซานสเตฟาโน (ซ้าย) และสัญญาเบอร์ลิน (ขวา)

เงื่อนไขว่า ออตโตมานจะต้องปกครองโดยตั้งข้าหลวงเป็นชาวคริสเตียนเท่านั้น สำหรับเขตมาซิโดเนียต้องคืนให้ออตโตมานทั้งหมด

๖. อังกฤษได้สิทธิในการดูแลเกาะไซปรัสด้วยการ ‘เช่า’

ผลของสัญญาเบอร์ลินนั้นคือ การที่มหาประเทศนำโดยเยอรมนีและอังกฤษ ร่วมมือกันค้ำจุนอาณาจักรออตโตมาน ลดอำนาจของรัสเซียในคาบสมุทรบอลข่าน และเพิ่มอำนาจให้กับออสเตรีย-ฮังการี พระเจ้าซาร์รัสเซียไม่พอใจสัญญาเบอร์ลินมาก แต่ก็ต้องยอมรับเพราะไม่อาจขัดจีน มหาประเทศทั้งหลายได้ สัญญาเบอร์ลินเป็นจุดที่นำมาสู่ความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างรัสเซียและออสเตรีย-ฮังการี หลังจากที่สองอาณาจักรเป็นมิตรร่วมรบกับออตโตมานมาเป็นเวลากว่า ๓๐๐ ปี ควบคู่กับการเกิดขึ้นของชาติใหม่ตามสัญญาเบอร์ลิน นั่นคือการเกิดของระบบรัฐบอลข่าน อันจะเป็นที่มาของปัญหาต่อไป

๓.๒ คาบสมุทรบอลข่านหลังสัญญาเบอร์ลิน

‘ระบบรัฐบอลข่าน’ อันเป็นผลิตผลของสัญญาเบอร์ลินนั้นประกอบด้วย ๖ รัฐ คือ ออตโตมาน ซึ่งเป็นมหาอำนาจเดิม นอกจากนี้ก็คือ มอนเตเนโกร เซอร์เบีย โรมาเนีย กรีซ ซึ่งเป็นรัฐอิสระ และบัลกาเรีย ซึ่งเป็นรัฐปกครองตนเองภายใต้จักรวรรดิออตโตมาน ในทางการเมืองรัฐเหล่านี้ยอมรับอุดมการณ์ปฏิรูประบอบกษัตริย์หลังการปฏิวัติ ค.ศ.๑๘๔๘ จึงพยายามที่จะสร้างระบอบกษัตริย์ที่มีรัฐธรรมนูญ โดยส่วนมากนำเอาเค้าโครงรัฐธรรมนูญปรัสเซียมาเป็นต้นแบบ คือมีรัฐสภาและมีคณะรัฐมนตรีช่วยบริหาร และหลายประเทศก็มีการพัฒนาของระบบพรรคการเมือง แต่กระนั้นอำนาจในทางการเมืองของกษัตริย์ยังมีอยู่มากแทบทุกประเทศ และคณะรัฐมนตรีบริหารงานโดยรับผิดชอบต่อกษัตริย์ ไม่ใช่สภาที่มาจากประชาชน ระบอบรัฐสภาในประเทศเหล่านี้ จึงยังไม่ใกล้เคียงกับระบอบประชาธิปไตย สตรีและประชาชนชั้นล่างยังไม่ได้รับสิทธิในทางการเมือง แต่กระนั้น มอนเตเนโกรยังเป็นประเทศเดียวที่

กษัตริย์ถืออำนาจเด็ดขาด ไม่มีความพยายามในการปฏิรูปการเมือง

ส่วนในด้านเศรษฐกิจ รัฐต่างๆ เหล่านี้ยังยากจนและล้าหลังมาก โครงสร้างการผลิตของทุกประเทศยังเป็นเกษตรกรรมที่ล้าหลังทางเทคโนโลยี อุตสาหกรรมมีน้อย หรือแทบจะไม่มีเลย การคมนาคมขนส่งยังเป็นแบบโบราณ ทางรถไฟและถนนยังมีน้อย ประชาชนส่วนข้างมากเป็นชาวนาและด้อยการศึกษา โภคทรัพย์ของสังคมตกอยู่ในมือเจ้าที่ดิน ชุนนางและชนชั้นนำจำนวนน้อย แต่ท่ามกลางความยากจนและล้าหลัง ประเทศเหล่านี้กลับมิได้เร่งพัฒนาเศรษฐกิจของตนเอง หากแต่ทุ่มเทงบประมาณมหาศาลเพื่อสร้างกองทัพ ทั้งนี้เนื่องจากความขัดแย้งอันซับซ้อนภายในภูมิภาค และการพัฒนาของลัทธิชาตินิยมก็ทำให้รัฐต่างๆ เหล่านี้ไม่ไว้ใจกันและแข่งขันกันเอง

รากฐานของปัญหาเกิดขึ้นจากความขัดแย้งระหว่างรัฐ และความเกี่ยวพันอย่างยุ่งเหยิงกับ ๓ มหาอำนาจคือ รัสเซีย ออสเตรีย-ฮังการี

เขตมาซิโดเนียหลังสัญญาเบอร์ลิน

และอังกฤษ ทั้งนี้เพราะรัฐเกิดใหม่ในบอลข่าน ต่างก็ถือเอาออตโตมานเป็นศัตรูร่วม ยิ่งกว่านั้นไม่มีชาติใดในบอลข่านที่เห็นว่าสัญญาเบอร์ลินเป็นจุดสิ้นสุด ทุกประเทศต่างก็มีความต้องการขยายดินแดนแห่งชาติของตนไปยัง ‘พรมแดนธรรมชาติ’ ตามผลประโยชน์ของตนซึ่งนิยามแตกต่างกันไป เช่น บุลกาเรียต้องการที่จะได้ดินแดนตามสัญญาซานสเตฟาโนกิน และยังต้องการจะขับออตโตมานออกจากกรุงคอนสตันติโนเปิล เซอร์เบียต้องการได้แคว้นมาซิโดเนีย ต้องการมีทางออกทะเล และต้องการรวมดินแดนของชาวยูโกสลาฟเข้าเป็นประเทศเดียว เช่นเดียวกับที่รัสเซียรวมเยอรมนี กรีซต้องการอัลบانيا มาซิโดเนีย ทรานเซีย (Thrace) ตลอดไปถึงคอนสตันติโนเปิล มอนเตเนโกรต้องการอัลบانيا และต้องการช่วงชิงฐานะผู้นำชาวยูโกสลาฟจากเซอร์เบีย ทั้งยังหวาดระแวงว่าเซอร์เบีย จะก่อการล้มล้างตนอยู่ตลอดเวลา ส่วนโรมาเนียต้องการเบสซาราเบียคืนจากรัสเซีย ทรานซิลวาเนียจากฮังการีและโคบรูจยาได้^๒ จากบัลกาเรีย ความต้องการดังกล่าวแทบจะเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นคาบสมุทรบอลข่านยุคชาตินิยม จึงเป็นยุคที่ค่อนข้างสับสนวุ่นวาย

ปัญหาที่ประเทศในคาบสมุทรบอลข่านขัดแย้งกันรุนแรงมากที่สุดก็คือ กรณีมาซิโดเนีย ซึ่งเป็นดินแดนที่อยู่ระหว่างกรีซ บุลกาเรีย และเซอร์เบีย แม้ว่าสัญญาเบอร์ลินจะยังคงให้สิทธิครอบครองดินแดนนี้แก่ออตโตมาน แต่บัลกาเรียก็ยังเห็นว่า มาซิโดเนียเป็นของตนตามสิทธิแห่งสัญญาซานสเตฟาโน แท้จริงแล้ว มาซิโดเนียเป็นเขตที่มีประชากรหลายเชื้อชาติ โดยมีชาวสลาฟมาซิโดเนียเป็นส่วนข้างมาก และมีชาวบัลกาเรีย อัลบانيا กรีซ เคิร์ก ยิว และ วลาซ อาศัยปะปนกัน เซอร์เบียอ้างว่า ชาวสลาฟในมาซิโดเนียเป็นเชื้อชาติยูโกสลาฟเช่นเดียวกับตน ขณะที่บัลกาเรียอ้างว่าชาวสลาฟมาซิโดเนียมีรากฐานที่มาแหล่งเดียวกับ

^๒ โคบรูจยา (Dobruja) คือดินแดนบริเวณปากแม่น้ำดานูบ ซึ่งเป็นของออตโตมาน โรมาเนียได้ดินแดนโคบรูจยาเหนือและเมืองคอนสตันตซ์ซา (Constanța) ในค.ศ.๑๘๗๘ แต่โคบรูจยาใต้ จากเมืองซิลิสตรา (Silistra) ยังเป็นของบัลกาเรีย

ชาวบัลแกเรีย และยังนับถือศาสนาออร์ทอดอกซ์เช่นเดียวกัน แต่กรีซอ้างว่ามาซิโดเนียเป็นชาวกรีกโดยรากฐานทางประวัติศาสตร์ ตั้งแต่สมัยพระเจ้าอเล็กซานเดอร์แห่งมาซิดอน^๓ แม้กระทั่งโรมาเนียก็ยังอ้างสิทธิ์โดยถือว่าชาววลาซในมาซิโดเนียมีรากฐานความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ร่วมกับโรมาเนีย แม้ว่าข้ออ้างของโรมาเนียจะเลื่อนลอย แต่อย่างน้อยที่สุดโรมาเนียก็ต้องขอเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง เพราะไม่ต้องการให้มาซิโดเนียตกเป็นของบัลแกเรียตามสัญญาซานสเตฟาโน ดังนั้นปัญหามาซิโดเนียจึงกลายเป็นประเด็นหลักที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบอลข่านตึงเครียด

อย่างไรก็ตาม บัลแกเรียมีแนวโน้มได้เปรียบ เพราะชาวมาซิโดเนียไม่น้อย มีความรู้สึกผูกพันที่จะรวมกับบัลแกเรียมากกว่า ใน ค.ศ.๑๘๙๓ ได้มีการตั้งองค์การชาวมาซิโดเนียกัชาติและต่อต้านออตโตมานขึ้นที่เมืองซาโลนิกา (เติร์ก-Salânik) เรียกว่า 'องค์การปฏิวัติภายในมาซิโดเนีย' หรือ 'อิมโร' ในภาษาอังกฤษ (*Vatreshna Makedono-Odrinska Revolyutsionna Organizatsiya-IMRO*) โดยมีเป้าหมายรณรงค์ให้มาซิโดเนียเป็นรัฐปกครองตนเอง โดยใช้การต่อสู้แบบเน้นการก่อการร้าย ควบคู่กับการปลุกระดมชาวมาซิดอนให้มีการลุกขึ้นสู้ แต่กระนั้น กลุ่มนิยมบัลแกเรียมีบทบาทครอบงำและผลักดันให้อิมโรสนับสนุนการรวมมาซิโดเนียกับบัลแกเรีย ปฏิบัติการขององค์กรนี้ทำให้

เครื่องหมายขององค์การปฏิวัติภายในมาซิโดเนีย (IMRO)

^๓ พระเจ้าอเล็กซานเดอร์แห่งมาซิดอน (๓๕๖-๓๓๖) ปีก่อนคริสตกาล) เป็นกษัตริย์กรีกที่ครอบครองแคว้นมาซิดอน และขยายอำนาจของกรีกออกไปอย่างกว้างขวาง ทรงนำทัพกรีกพิชิตเปอร์เซีย และบุกต่อไปทางตะวันออกจนถึงบริเวณลุ่มแม่น้ำสินธุ

สุดด้านออตโตมาน ต้องส่งทหารจำนวนมากประจำในมาซิโดเนีย และทหารกลุ่มนี้เองที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเทศในเวลาต่อมา

ประการต่อมาก็คือ การเริ่มพัฒนาของลัทธิชาตินิยมในอัลบาเนีย ซึ่งเป็นดินแดนที่รับอิทธิพลอิสลาม และก่อนหน้านี้อีกก็เป็นดินแดนที่ต่อต้านออตโตมานน้อยมาก แต่ชนชั้นนำในอัลบาเนียเริ่มต้นตัว เนื่องจากความวิตกที่ว่า เมื่อออตโตมานเสื่อมอิทธิพลลง ดินแดนของตนจะถูกผนวกโดยกรีซและมอนเตเนโกร ดังนั้น จึงได้เริ่มมีการเคลื่อนไหวที่จะเรียกร้องต้องการในสิทธิปกครองตัวเองมากขึ้น นำโดยชนชั้นเจ้าที่ดิน ภายใต้องค์กรที่ชื่อว่า 'สันนิบาตแห่งพริสเรน' (Lidhja Prizrenit) ซึ่งตั้งขึ้นใน ค.ศ.๑๘๗๘ มีอับดุล ฟราเชอริ (Abdyl Frashëri, ๑๘๓๕-๑๘๙๒) เป็นผู้นำ ต่อมาราชสำนักออตโตมานได้ส่งกองทัพเข้าควบคุมสถานการณ์ จับกุมฟราเชอริและยุบเลิกสันนิบาตใน ค.ศ.๑๘๘๑

การเคลื่อนไหวชาตินิยมทำให้เกิดกระบวนการรื้อฟื้นวัฒนธรรม และสร้างภาษามาตรฐานขึ้นในอัลบาเนีย เพราะแต่เดิมมาชาวอัลบาเนียมีภาษาพูดที่มีความแตกต่างผิดเพี้ยนกันในแต่ละถิ่น ปัญญาชนคนสำคัญที่รณรงค์ชาตินิยมอัลบาเนีย คือ พัชโก วาซา (Pashko Vasa, ๑๘๒๕-๑๘๙๒) ซึ่งอธิบายให้เห็นเอกภาพของชาวอัลบาเนียที่มีความเป็นมาอันยิ่งใหญ่ เพราะสืบเชื้อสายจากชนชาติอิลลิเรียนโบราณ กระบวนการเหล่านี้ นำมาสู่การตื่นตัวชาตินิยมสำหรับชาวอัลบาเนียอพยพที่อยู่ในต่างประเทศ เช่น ในสหรัฐอเมริกา อิตาลี โรมานีเย เป็นต้น และนำมาซึ่งการเคลื่อนไหวให้อัลบาเนียปกครองตนเอง ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.๑๘๐๘ ปัญญาชนอัลบาเนียก็เลือกเอาอักษรแบบลาตินมาเป็นภาษาเขียนของตน แทนที่จะใช้ตัวอักษรอาหรับตามแบบออตโตมาน การตื่นตัวชาตินิยมของชาวอัลบาเนียจะทำให้สถานการณ์ในบอลข่านมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น

สภาพของประเทศต่างๆ ในบอลข่านเมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ อธิบายได้ดังนี้

๑. จักรวรรดิออตโตมาน แม้ว่าจักรวรรดิออตโตมานจะพ่ายแพ้สงครามเมื่อ ค.ศ. ๑๘๓๘ แต่สัญญาเบอร์ลินยังคงทำให้จักรวรรดิออตโตมานเป็นประเทศที่ใหญ่ที่สุดในบอลข่านอยู่นั่นเอง แคว้นอัลบานีเชีย มาซิโดเนีย จังหวัดโนวีปาซาร์ เอพิรุส และ เรสซาเลีย ยังอยู่ในการปกครองโดยตรงของสุลต่าน กรุงคอนสตันติโนเปิลก็ยังเป็นนครที่ใหญ่ที่สุดในยุโรปกลางและบอลข่าน ถึงกระนั้น ออตโตมานก็ยังอยู่ในยุคที่เสื่อมถอย การผลิตผ้าหลังและค้อยพัฒนา รากฐานทางสังคมเป็นอิสลามแบบเก่า ซึ่งขัดต่อแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปสู่รัฐฆราวาสแบบตะวันตก อย่างไรก็ตาม ภายใต้อาณัติออตโตมานก็พยายามดำเนินการปฏิรูปประเทศมาแล้ว โดยเริ่มจากสมัยของสุลต่านมาหฺมุดที่ ๒ ได้ออกโครงการแห่งทานซิมาต (Tanzimat - การปฏิรูปแผ่นดิน) ซึ่งจะนำเอาแนวทางการเมืองและสังคมของประเทศตะวันตกเป็นต้นแบบ แต่การดำเนินการที่เป็นจริงเริ่มต้นเมื่อสุลต่านอับดุลเมฮิดขึ้นครองราชย์ในวันที่ ๒ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๓๘ โครงการปฏิรูปนี้จะเป็นการดำเนินการโดยรวมศูนย์อำนาจและจัดองค์กรการบริหารภูมิภาคเสียใหม่ให้ขึ้นตรงต่อส่วนกลางมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ คือการปฏิรูประบบการบริหารราชการ แล้วตั้งโรงเรียนสมัยใหม่แบบตะวันตกเพื่อผลิตข้าราชการที่มีความรู้แบบใหม่ มีการปฏิรูปกฎหมาย ทั้งกฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง และกฎหมายวิธีพิจารณาความ เพื่อให้เป็นมาตรฐานสากล ที่สำคัญก็คือการปฏิรูปการทหาร นำเอาระบบกองทัพประจำการสมัยใหม่และการเกณฑ์ทหารเข้ามาใช้เพื่อ

สุลต่านอับดุลฮามิด

ปรับปรุงกองทัพของจักรวรรดิให้เป็นแบบแผนตะวันตก และยังรวมถึงการจัดการด้านเศรษฐกิจแผนใหม่ คือการปฏิรูประบบธนาคาร เพื่อให้การเงินของอาณาจักรมั่นคง นอกจากนี้ยังมีการเริ่มต้นของการผลิตแบบโรงงาน

จากยุคของการปฏิรูปทานซิมัต นำมาสู่ยุคแห่งรัฐธรรมนูญสมัยแรก เมื่อคณะเสนาบดียึดอำนาจ เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ค.ศ.๑๘๗๖ แล้วถอดสุลต่านอับดุล อาซีส (Abdülaziz, ๑๘๓๐-๑๘๗๖) ออกจากราชสมบัติ ให้มูราตที่ ๕ (Murad V, ๑๘๔๐-๑๘๖๔) ขึ้นครองราชย์แทน แต่มูราตป่วยด้วยอาการทางประสาท จึงครองราชย์ได้เพียง ๓ เดือน อับดุลฮามิดที่ ๒ (Abdul Hamid II, ๑๘๔๒-๑๙๑๘) ผู้เป็นน้องจึงขึ้นครองราชย์แทนในวันที่ ๓๑ สิงหาคม ค.ศ.๑๘๗๖ ในเงื่อนงำที่ว่าพระองค์จะต้องประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พระองค์จึงประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรก ในวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ปีเดียวกันนั้น เพื่อทำให้เกิดการปฏิรูปการเมืองให้มีความทันสมัยมากขึ้น ตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ แม้ว่าจะให้อำนาจสูงสุดแก่สุลต่าน แต่ก็กำหนดให้สุลต่านบริหารประเทศผ่านสำนักเสนาบดีที่แต่งตั้งโดยพระองค์ และจะให้มีสภาผู้แทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้งทางอ้อมทำงานด้านนิติบัญญัติ ควบคู่กับวุฒิสภาที่มาจากการแต่งตั้งของพระองค์ ที่สำคัญที่สุด ในรัฐธรรมนูญนี้ยังเริ่มต้น หลัก 'ลัทธิออตโตมาน' (Osmanlilik) คือการที่ชนชาติต่างๆ ภายในราชอาณาจักรไม่ว่าจะเป็นกรีก อาร์เมเนีย เคิร์ก อาหรับ หลอมรวมเป็นชาติเดียวภายใต้ความภักดีต่อสุลต่าน นั่นคือ ความเป็นชาติของออตโตมาน ผลจากรัฐธรรมนูญนี้ส่วนหนึ่งคือ การปฏิรูปการบริหารราชการส่วนกลาง โดยตั้งสำนักเสนาบดี (Sublime Porte) ขึ้นมาเป็นองค์กรบริหารราชการแทนราชสำนัก โดยมีที่ทำการคือ จวนว่าราชการของอัครเสนาบดี (grand vizier) ลักษณะหน้าที่ของสำนักเสนาบดี ตั้งแต่นี้ไปจะคล้ายคณะรัฐมนตรีแบบตะวันตก และจะกลายเป็นศูนย์กลางในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของราชอาณาจักรในเวลาต่อมา

ที่ทำการสำนักเสนาบดีของจักรวรรดิออตโตมาน

หลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญดังกล่าว ปรากฏว่าเกิดปัญหาอย่างมาก โดยเฉพาะในเรื่องหลักการให้สิทธิเสมอภาคแก่ชนชาติต่างๆ นั้น ไม่เป็นที่ยอมรับของชนชั้นสูงมุสลิม เพราะเป็นการทำลายระบบลำดับชั้นตามสังคมแบบเดิม นอกจากนี้การปฏิรูปกฎหมายตลอดจนการใช้รัฐธรรมนูญ ยังกระทบอย่างมากแก่จารีตการใช้กฎหมายอิสลาม ดังนั้น เมื่อออตโตมานเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในสงครามต้องยอมลงนามในสัญญาซานสเตฟาโน ชนชั้นนำมุสลิมต่างก็ประณามว่า การใช้รัฐธรรมนูญเป็นต้นเหตุที่ทำให้จักรวรรดิอ่อนแอ ในวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๘๖๘ หลังจากที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญได้เพียง ๒ ปี สุลต่านอับดุลฮามิดก็ประกาศปิดสภาและล้มเลิกรัฐธรรมนูญ แล้วรื้อฟื้นการปกครองแบบปฏิกิริยาและอัตตาธิปไตย ให้อำนาจสูงสุดและเด็ดขาดมาอยู่ที่สุลต่านดั้งเดิม แต่ยังคงให้มีคณะเสนาบดี ช่วยบริหารราชการต่อไป พระองค์เสนอว่า ระบอบสุลต่านมีอำนาจสูงสุด เป็นระบอบที่เหมาะสมและดีกับจักรวรรดิออตโตมาน เพราะสอดคล้องด้วยราชประเพณีและ

หลักอิสลาม เมื่อพวกเสรีนิยมต่อต้านคัมภีร์ สุลต่านก็ตั้งกองตำรวจสันติบาลมากวาดล้างจับกุม โดยพระองค์อ้างว่า แนวคิดประชาธิปไตยและชาตินิยมแบบตะวันตก เป็นอันตรายต่อจักรวรรดิ และขัดแย้งกับหลักศาสนาอิสลามที่พระองค์ต้องการรักษาไว้

ภายใต้ระบอบปฏิกิริยาเช่นนี้ สุลต่านอับดุลฮามิดยังมั่นใจว่าการปฏิรูปเศรษฐกิจ สังคม และการทหาร จะดำเนินต่อไปได้โดยตัวพระองค์เองเป็นผู้นำ และอาศัยการรวมศูนย์อำนาจอย่างเด็ดขาดโดยราชสำนัก อับดุลฮามิดจึงประกาศตัวเป็นผู้นำทางศาสนาอิสลาม โดยรื้อฟื้นสถานะศักดิ์สิทธิ์ของตำแหน่งกาหลิบ แต่ก็ได้สั่งให้เร่งดำเนินการปฏิรูป เช่น ปรับปรุงการคมนาคมทั่วราชอาณาจักรด้วยการสร้างทางรถไฟขนานใหญ่ ให้มีการส่งเสริมการเกษตรและการค้า และที่สำคัญคือเร่งดำเนินการปรับปรุงกองทัพให้ทันสมัยมากขึ้น ด้วยความช่วยเหลือจากเยอรมนี ทั้งในด้านอาวุธ เทคนิค และมีผู้เชี่ยวชาญชาวเยอรมันประจำ ดังนั้น กองทัพออตโตมานจึงเข้มแข็งมากขึ้น และเมื่อเกิดสงครามกับกรีซ ค.ศ.๑๘๙๗ ออตโตมานก็ได้รับชัยชนะอย่างงดงาม ทำให้สุลต่านมั่นใจในอำนาจอัตตาธิปไตยของพระองค์มากยิ่งขึ้นว่าจะสามารถรักษาความยิ่งใหญ่ของจักรวรรดิไว้ต่อไปได้

แม้ว่าออตโตมานจะชนะสงครามกับกรีซใน ค.ศ.๑๘๙๗ แต่มหาอำนาจนำโดยอังกฤษและรัสเซียได้บีบบังคับให้ออตโตมานให้สิทธิปกครองตนเองกับชาวคริสต์ และทำให้คริสต์ไปใกล้ชิดกับกรีซมากขึ้น การดำเนินการเช่นนี้ของอังกฤษและรัสเซีย ทำให้สุลต่านหันไปเป็นมิตรที่แน่นแฟ้นของพระเจ้าไกเซอร์เยอรมนี มีการตั้งที่ปรึกษาจากเยอรมนีมาช่วยในการสร้างความเข้มแข็งแก่กองทัพบกของออตโตมาน และใน ค.ศ.๑๘๙๕ เยอรมนีก็เริ่มโครงการสร้างทางรถไฟสายเบอร์ลิน-แบกแดด ซึ่งจะเชื่อมเยอรมนีกับคาบสมุทรบอลข่าน ออตโตมาน และข้ามไปถึงเมโสโปเตเมีย การสร้างทางรถไฟสายนี้สร้างความวิตกแก่อังกฤษอย่างมากว่าจะเป็นการนำอิทธิพลของเยอรมนีมาแข่งขันกับอังกฤษในเอเชีย และ

แผนที่แสดงแนวสร้างทางรถไฟสายเบอร์ลิน-แบกแดดของเยอรมนี

เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ความขัดแย้งมาสู่มหาอำนาจทั้งสอง

ถึงกระนั้น การฟื้นตัวของออตโตมานดูเหมือนจะเป็นเพียงภาพลวงตา การปฏิรูปแบบอนุรักษนิยมสุดขีดของสุลต่านอับดุลฮามิด มิได้สอดคล้องกับยุคสมัย ระบบราชการจารีตนิยมที่ล้าหลังยังเหนี่ยวรั้งอาณาจักรออตโตมาน แม้จะรุ่งเรืองทางการค้า แต่ก็เพียงประเทศส่งสินค้าเกษตรและวัตถุดิบสู่ตลาดโลก การปฏิวัติอุตสาหกรรมยังไม่เกิดขึ้น ยิ่งกว่านั้นในทางการเมือง ระบบบริหารของสุลต่านก็เสื่อมโทรมไร้ประสิทธิภาพ มีการเผด็จการทางความคิดให้บุชชาภักษัตริย์อย่างเข้มงวด และไร้เหตุผล ในขณะที่อุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยกำลังแผ่พร่นอกดินแดนออตโตมาน ทำให้อัตตาธิปไตยของสุลต่านไม่เป็นที่ชื่นชมของปัญญาชน ในค.ศ.๑๘๘๕ กลุ่มนักศึกษาชาวเติร์กที่กรุงคอนสตันติโนเปิลได้จัดองค์กรลับเพื่อต่อต้านสุลต่าน เรียกว่า ‘สมาคมเอกภาพออตโตมาน (Osmanî Cemiyeti)’ มีเป้าหมายเพื่อฟื้นฟูรัฐธรรมนูญ และรื้อฟื้นหลักการเอกภาพออตโตมาน ต่อมาใน ค.ศ.๑๘๘๖ องค์กรปฏิวัติได้เปลี่ยนชื่อเป็น ‘คณะกรรมการเอกภาพและความก้าวหน้า (Ittihat ve

ต้นฉบับจาก

Terakki Cemiyeti-ITC)’ คำเนิการเตรียมการรัฐประหาร แต่ความลับรั่วไหลทำให้พลพรรคจำนวนหนึ่งถูกจับกุม หลังจากนั้น กลุ่มเสรีนิยมออกโตมานก็ได้เผยแพร่อุดมการณ์ประชาธิปไตยในต่างประเทศ

ปัญหาที่ร้ายแรงอีกประการหนึ่ง ก็คือการที่สุลต่านไม่ยอมประนีประนอมกับชาวคริสต์ในบอลข่าน ทั้งที่ความคิดชาตินิยมกำลังแพร่หลาย ยิ่งทำให้เกิดพลังต่อต้านที่รุนแรงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตมาซิโดเนีย ซึ่งสุลต่านต้องทุ่มเทตั้งกองทหารไว้เพื่อปราบปรามกบฏ ความสัมพันธ์กับบุลกาเรียก็ตึงเครียดตลอดเวลา ในอะนาโตเลีย กลุ่มชาตินิยมอาร์เมเนียได้พยายามเรียกร้องเอกราชเช่นเดียวกัน และกลายเป็นปัญหารุนแรงมากขึ้นตั้งแต่ ค.ศ.๑๘๘๕ เป็นต้นมา ปัญหาต่างๆ เหล่านี้เป็นตัวเร่งที่ทำให้จักรวรรดิออกโตมานอันยิ่งใหญ่ กำลังก้าวไปสู่การล่มสลาย

๒. โรมาเนีย แคว้นโมลโดวาและวาลัคเซียนั้นได้รับเอกราชเนื่องจากการสนับสนุนอย่างเต็มที่ของฝรั่งเศสตั้งแต่สงครามไครเมียทั้ง ๒ แคว้นจึงได้รวมกันเป็นประเทศโรมาเนีย ในเดือนมกราคม ค.ศ.๑๘๖๒ โดยมีเจ้าชายอเล็กซานดร คูซาแห่งโมลโดวา เป็นผู้ครองนคร ในระยะนี้โรมาเนียจะรักษาความเป็นมิตรอันดีอย่างยิ่งกับฝรั่งเศส จนชั้นนำโรมาเนียได้พยายามสร้างเอกลักษณ์แห่งชาติด้วยวัฒนธรรมลาติน มีการเลิกใช้ระบบอักษรซีริลลิกแล้วเปลี่ยนเป็นอักษรลาตินตั้งแต่ ค.ศ.๑๘๖๐ และมีความพยายามในการขจัดอิทธิพลที่ถือว่าเป็น ‘ต่างชาติ’ ได้แก่ อิทธิพลของเติร์กและแม้กระทั่งวัฒนธรรมสลาฟ ทั้งที่ต้นแบบทางวัฒนธรรมและภาษาที่ชาตินิยมโรมาเนียเอาอย่างก็คือฝรั่งเศส ซึ่งก็ถือว่าเป็น ‘ต่างชาติ’ ได้เช่นกัน

ในด้านการบริหาร เจ้าชายคูซาซึ่งมีแนวคิดเสรีนิยมรักษาคูคมการณ์ของการปฏิวัติ ค.ศ.๑๘๔๘ ได้มุ่งที่จะทำการปฏิรูปประเทศในทุกด้าน แต่ในเรื่องการออกกฎหมายปฏิรูปการเกษตรเพื่อยกระดับชาวนา และขยายสิทธิการเลือกตั้งแก่ชนชั้นล่าง ทำให้ชนชั้นขุนนางเจ้า

อเล็กซานดรู กูซา

ที่ดินไม่พอใจ นอกจากนี้ แนวโน้มในการบริหารที่ค่อนข้างเผด็จอำนาจ ก็ทำให้ฝ่ายเสรีนิยมไม่พอใจกลุ่มชนชั้นนำโรมาเนียและกองทัพจึงบีบบังคับให้เจ้าชายกุซาสละอำนาจเมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๘๖๖ และมีการตั้งรัฐบาลชั่วคราวเข้ารักษาการ จากนั้นเจ้าชายคาร์ลแห่งราชวงศ์โฮเฮนโซลเลอร์น-ซิกมาริงเกน (Karl von Hohenzollern-Sigmaringen) ก็ได้รับการสนับสนุนให้เป็นเจ้า

ครองนครโรมาเนียแทน โดยใช้พระนามในภาษาโรมาเนียว่า คาโรล (Carol I, ๑๘๓๙-๑๙๑๔) ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ค.ศ.๑๘๖๖ อันนำมาสู่การปกครองแบบกษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญ มีรัฐสภาที่มาจากการเลือกตั้งทางอ้อมโดยกลุ่มขุนนาง เจ้าที่ดินและชนชั้นกลาง

ต่อมาโรมาเนียได้รับการรับรองเอกราชอย่างเป็นทางการในสัญญาเบอร์ลิน ค.ศ.๑๘๗๘ แต่กระนั้น นักชาตินิยมโรมาเนียก็ไม่พอใจอย่างมากที่รัสเซียผนวกแคว้นเบสซาราเบียได้ เพราะหวังที่จะเรียกคืนดินแดน ผลจากการได้เอกราชสมบูรณ์ เจ้าคาโรลก็ได้สถาปนาตนเป็นกษัตริย์คาโรลที่ ๑ ในวันที่ ๒๖ มีนาคม ค.ศ.๑๘๘๑ และจากความใกล้ชิดโดยเชื้อสายราชวงศ์โฮเฮนโซลเลอร์น โรมาเนียยุคใหม่เลือกที่จะเป็นพันธมิตรกับพระเจ้าไกเซอร์เยอรมนี ใน ค.ศ.๑๘๘๓ โรมาเนียก็เข้าเป็นสมาชิกสมทบของกลุ่มพันธมิตรเยอรมนี-ออสเตรีย โดยลงนามในสัญญาลับต่อต้านรัสเซีย ต่อมา คาโรลซึ่งไม่มีโอรส ก็ประกาศให้เจ้าชายแฟร์ดีนันท์ (Ferdinand ๑๘๖๕-๑๙๒๗) แห่งราชวงศ์โฮเฮนโซลเลอร์นเป็นรัชทายาท ดังนั้น โรมาเนียในระยะหลังสัญญาเบอร์ลิน จึงเป็นเสมือน

รัฐบริวารของเยอรมนี การปกครองและการจัดการทหารเป็นแบบเยอรมนี นโยบายต่างประเทศก็เดินตามเยอรมนี คู่ค้าสำคัญของโรมานีเยก็ยังคงเป็นเยอรมนี โรมานีเยจึงเปลี่ยนจากฐานอำนาจของรัสเซีย กลายมาเป็นปราการอันสำคัญของเยอรมนีในคาบสมุทรบอลข่าน แต่กระนั้น นักชาตินิยมโรมานีเยก็มีเป้าหมายของตนเอง ซึ่งดูจะเป็นเป้าหมายที่บรรลุได้ยาก นั่นคือ ความต้องการที่จะได้ดินแดนเบสซาราเบียจากรุสเซีย และต้องการที่จะได้แคว้นทรานซิลวาเนียจากฮังการี ยิ่งกว่านั้นก็คือ ไม่ต้องการที่จะให้บุลกาเรียฟื้นฟูฐานะตามสัญญาซานสเตฟาโน จึงทำให้โรมานีเยมีแนวโน้มที่จะเป็นมิตรกับเซอร์เบีย มอนเตเนโกร และ กรีซอย่างมาก

แม้ว่าระบอบการเมืองของโรมานีเยจะเป็นแบบรัฐสภา และมีการตั้งพรรคการเมืองขึ้นแข่งขันกัน คือ พรรคเสรีนิยม และพรรคอนุรักษนิยม แต่ชนชั้นขุนนางเจ้าที่ดินก็ยังมีบทบาทครอบงำ ระบอบการเมืองยังเป็นระบอบเก่าที่ชาวนาถูกขูดรีดอย่างหนัก และรัฐบาลก็ยังคงรักษาผลประโยชน์ของชนชั้นขุนนางเจ้าที่ดิน ใน ค.ศ.๑๙๐๖ เกิดภาวะภัยแล้งที่ทำให้ชาวนาได้รับความเดือดร้อนอย่างหนัก ขณะที่ภาวะด้านภาษีและค่าเช่าที่ดินแรงอย่างมาก ดังนั้น ในวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๐๗ จึงเกิดกบฏชาวนาครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ เริ่มด้วยชาวนาในเขตโมลโดวาเหนือลุกขึ้นจับอาวุธต่อต้านเจ้าที่ดิน และเข่นฆ่าสังหารพ่อค้าชาวยิวในเดือนต่อมา ชาวนาในวาลักเซียก็ลุกขึ้นสู้ในลักษณะเดียวกัน โดยชาวนาบุกเข้ายึดคฤหาสน์และทรัพย์สินของพวกเจ้าที่ดิน รัฐบาลต้องส่งกองทหารเข้าไปปราบ และใช้เวลาถึง ๒ เดือนเหตุการณ์จึงสงบลง ในการปราบกบฏนี้ ชาวนาถูกสังหารนับหมื่นคน ผลของการกบฏ รัฐบาลต้องออกกฎหมายควบคุมการเช่านา และตั้งธนาคารเกษตรเพื่อช่วยแก้ปัญหาหนี้สินของชาวนา อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอที่จะปฏิรูปที่ดินให้แก่ชาวนา ยังคงถูกต่อต้านอย่างหนักจากชนชั้นเจ้าที่ดิน จนไม่อาจดำเนินการได้

๓. บุลกาเรีย ในสายตาของชาตินิยมบุลกาเรีย การสูญเสียในสัญญาเบอร์ลิน เป็นการสูญเสียที่ร้ายแรงมาก เพราะบุลกาเรียไม่ได้รับเอกราชสมบูรณ์ ต้องยอมรับฐานะรัฐปกครองตนเองที่ยังขึ้นกับออตโตมาน และในสัญญาเบอร์ลินยังกำหนดด้วยว่า บุลกาเรียต้องปกครองภายใต้ระบอบกษัตริย์โดยรัฐธรรมนูญ มิให้ปกครองแบบสาธารณรัฐ รัสเซียได้สนับสนุนให้เจ้าอเล็กซานเดอร์แห่งบาทเทนแบร์ก (Alexander von Battenberg) มาเป็นเจ้าครองแคว้น (Knjaz)

ในระหว่างนั้น สภาแห่งชาติบุลกาเรีย ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มชาตินิยมและเสรีนิยมได้ประชุมกันที่เมืองทาร์โนโว (Tarnovo) และได้ผลักดันรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เสร็จเรียบร้อย ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๘๗๕ ซึ่งถือเป็นรัฐธรรมนูญที่ก้าวหน้ามากที่สุดของยุคสมัย โดยกำหนดให้มีรัฐสภาจากการเลือกตั้งทั่วไป ผู้ชายชาวบุลกาเรียที่มีอายุเกิน ๒๑ ปีจะเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ให้มีการล้มเลิกระบบทาสและพันธะแบบศักดินาให้ประชาชนมีความเสมอภาคกัน และประกันสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน สิทธิในการนับถือศาสนาได้รับการเคารพ ให้ท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองตนเอง และมีการศึกษาพื้นฐานสำหรับประชาชนชาย แต่กระนั้น เจ้าอเล็กซานดอร์ (Aleksandŭr, ๑๘๕๗-๑๘๙๓) ผู้ครองแคว้นไม่ยอมรับรัฐธรรมนูญนี้ จึงใช้พระราชอำนาจงดใช้รัฐธรรมนูญ ในวันที่ ๕ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๘๗๖ และปกครองด้วยอำนาจอัครราชปไตโดยได้รับการสนับสนุนจากพระเจ้าซาร์รัสเซีย การปกครองแบบถืออำนาจเช่นนี้ ทำให้เจ้าอเล็กซานดอร์ถูกต่อต้านอย่างมากจากกลุ่มเสรีนิยมในที่สุด พระองค์ก็ถูกก่อกบฏให้พ้นฟูรัฐธรรมนูญและเปิดสภาผู้แทนตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๗๓ หลังจากนั้นบุลกาเรียก็เข้าสู่การแข่งขันในระบบพรรคการเมือง

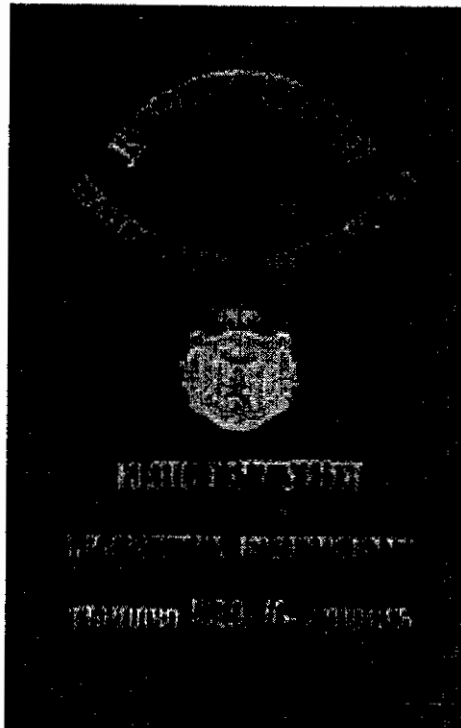
อย่างไรก็ตาม ในระยะ ๗ ปีแรกหลังสัญญาเบอร์ลิน รัสเซียได้เข้าครอบงำการเมืองและการทหารทั้งหมด จึงทำให้นักชาตินิยมบุลกาเรียเริ่มไม่พอใจยิ่งกว่านั้นนักชาตินิยมบุลกาเรียยังตั้งเป้าหมายที่จะได้ดินแดน

ตามสัญญาซานสเตฟาโนเสมอ ในขั้นแรกบัลกาเรียก็ได้พยายามที่จะผนวกรูเมเลียตะวันออก (Iztochna Rumelia) และสร้างกระแสที่จะรวมมาซิโดเนียอีกครั้ง ดังนั้น สภาแห่งชาติบัลกาเรียจึงเลือกเอาเมืองโซเฟียเป็นเมืองหลวง แทนที่จะเลือกเมืองหลวงเก่าทาร์โนโว เพราะโซเฟียอยู่ใกล้มาซิโดเนีย และรูเมเลีย

โอกาสที่บัลกาเรียจะรวมรูเมเลียตะวันออก เกิดขึ้นในวันที่ ๖ กันยายน ค.ศ. ๑๘๘๕ เมื่อเกิดการยึดอำนาจในเมืองพลอฟดิฟศูนย์กลางของรูเมเลีย และกลุ่มผู้นำใหม่ที่ยึดอำนาจ นำ

โดยเกออร์กี สทรานสกี (Georgi Stranski, ๑๘๔๗-๑๙๐๔) ได้ประกาศรวมรูเมเลียกับบัลกาเรีย เจ้าอเล็กซานดร์ยอมรับการผนวกรูเมเลีย แต่พระเจ้าซาร์อเล็กซานเดอร์ที่ ๓ (Aleksandr III, ๑๘๔๕-๑๘๙๔) แห่งรัสเซียกลับคัดค้านเพราะเกรงว่าจะเกิดเหตุวุ่นวายในบอลข่านและทำให้ออสเตรีย-ฮังการีเข้าแทรกแซง

ดังนั้น พระเจ้าซาร์รัสเซียจึงเรียกที่ปรึกษาและเจ้าหน้าที่ทางการทหารกลับ และถอนความช่วยเหลือทั้งหมดแก่บัลกาเรีย นอกจากนั้น เซอร์เบียก็คัดค้านกรณีผนวกรูเมเลียอย่างแข็งขันโดยอ้างว่า บัลกาเรียละเมิดสัญญาเบอร์ลิน ในที่สุดเซอร์เบียก็ประกาศสงครามและยกกองทัพบุกเข้ามาในบัลกาเรีย เมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๘๘๕ แต่กลับประสบความพ่ายแพ้ ครั้งสำคัญที่สมรภูมิเมืองสลิวินิตซา (Slivnitsa)

หน้าปกรัชมบรมนุญทาร์โนโว

และกองทัพบัลแกเรีย นำโดย พ.ต.ราโช เพทรอฟ (Racho Petrov, ๑๘๖๑-๑๙๔๒) เป็นฝ่ายรุกกลับเข้าไปในเซอร์เบียจนเกือบถึงกรุงเบลเกรด ออสเตรีย-ฮังการีจึงได้เข้าช่วยเหลือเซอร์เบียไว้ และบีบบังคับให้บัลแกเรียต้องถอนทัพ โดยเซอร์เบียต้องยอมรับรองการที่บัลแกเรียผนวกภูมิภาคเอเลียมาฮาอำนาจอื่นๆ ก็เปลี่ยนท่าทีมารับรองการดำเนินการของบัลแกเรีย เพราะคิดว่าถ้ามีรัฐบัลแกเรียที่เข้มแข็ง น่าจะเป็นปราการสกัดกั้นอิทธิพลของรัสเซียจากช่องแคบได้ ส่วนรัสเซียยังคงไม่ยอมรับการผนวกภูมิภาคเอเลียมาฮา เช่นเดิม

ในวันที่ ๒๐ สิงหาคม ค.ศ. ๑๘๘๖ คณะทหารกลุ่มนิยมรัสเซีย ก่อการยึดอำนาจ จับกุมตัวเจ้าอเล็กซานดร์ และบีบบังคับให้ลงนามสละราชสมบัติ แต่สเตฟาน สตัมโบลอฟ (Stefan Stambolov, ๑๘๕๔-๑๘๙๕) อัครเสนาบดีจากพรรคเสรีนิยมแห่งชาติ ได้ยึดอำนาจคืนและเชิญเจ้าอเล็กซานดร์กลับคืนสู่ตำแหน่ง อย่างไรก็ตาม รัสเซีย เฮอร์เมนี และออสเตรีย-ฮังการี แสดงท่าทีไม่ยอมรับ เจ้าอเล็กซานดร์จึงต้องสละราชสมบัติถาวรและเดินทางจากบัลแกเรียในวันที่ ๘ กันยายน ค.ศ. ๑๘๘๖ ต่อมา รัฐสภาบัลแกเรียได้เชิญให้เจ้าแฟร์ดินานท์แห่งราชวงศ์ซัค โคเบิร์ก-โกธา

เจ้าอเล็กซานดร์แห่งบาทเทนแบร์ก

สเตฟาน สตัมโบลอฟ

(Saxe-Coburg-Gotha) มาเป็นเจ้าครองนครบูคาเรียแทนในวันที่ ๑ กรกฎาคม ค.ศ.๑๘๘๑ ในระยะแรกแห่งรัชสมัยของเจ้าเฟร์ดินานท์ (Ferdinand, ๑๘๖๑-๑๘๘๘) สตัมโบลอฟยังคงอยู่ในตำแหน่งอัครเสนาบดี บูคาเรียหันไปผูกมิตรกับออสเตรีย-ฮังการีมากขึ้น และเริ่มห่างเหินจากรุสเซีย สตัมโบลอฟได้นำประเทศไปสู่การปฏิรูป โดยการวางรากฐาน การศึกษาและการสร้างทางรถไฟ จนกระทั่ง ค.ศ.๑๘๘๔ สตัมโบลอฟหมดอำนาจและถึงแก่กรรม เจ้าเฟร์ดินานท์จึงเข้ามามีบทบาทในการบริหารมากขึ้น โดยแต่งตั้งคอนสตันติน สตอยลอฟ (Konstantin Stoilov, ๑๘๕๐-๑๘๐๑) จากพรรคชาตินิยมเป็นอัครเสนาบดีแทน และรัฐบาลใหม่ได้ฟื้นความสัมพันธ์กับรุสเซียอีกครั้ง

ในระยะนี้บูคาเรียเผชิญปัญหา ๒ ประการ คือ สภาพเศรษฐกิจที่ต่ำหลัง เพราะบูคาเรียเป็นประเทศเกษตรกรรม อุตสาหกรรมน้อยมาก ประชาชนส่วนข้างมากเป็นชาวนาที่ยากจนมาก การบริหารของรัฐบาลยังต้องอาศัยเงินสนับสนุนจากต่างประเทศ และอีกปัญหาหนึ่งก็คือการทุจริตคอร์ปชั่นที่รุนแรงที่สุดในยุโรป อย่างไรก็ตาม อิทธิพลของลัทธิชาตินิยมอันรุนแรง ทำให้บูคาเรียไม่ยอมรับการสูญเสียมาซิโดเนีย ความพยายามในการอ้างสิทธิในดินแดนนี้ นำบูคาเรียไปสู่ความเป็นศัตรูกับเพื่อนบ้านทั้งออตโตมาน เซอร์เบีย และกรีซ

๔. กรีซ เป็นชาติแรกในคาบสมุทรบอลข่านที่สลัดหลุดจากอำนาจของออตโตมาน เป็นเอกราชสมบูรณ์โดยการผลักดันของอังกฤษ ดังนั้น กรีซจึงมีความสัมพันธ์อันดีกับอังกฤษมากเป็นพิเศษ หรือเรียกว่ารัฐบาลกรีซเป็นรัฐบาล 'นิยมอังกฤษ' เต็มตัว แต่เมื่อกรีซได้เอกราชในระยะแรก ดินแดนทางบกทั้งหมดยังคงถูกล้อมรอบด้วยออตโตมานทุกด้าน การติดต่อโลกภายนอกต้องอาศัยทางทะเลค่อนข้างมาก ขณะที่กองทัพของกรีซมิได้เข้มแข็ง จึงต้องพึ่งพาอังกฤษมาก และยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างกรีซกับออตโตมานไม่ราบรื่น การมีอังกฤษสนับสนุนจึงทำให้กรีซอุ่นใจ ฝ่ายอังกฤษเองก็ได้ประโยชน์จากการอาศัยเกาะและ

เมืองท่าของกรีซ ควบคุมอิทธิพลในทะเลเมดิเตอร์เรเนียน และสกัดกั้น
รัสเซียที่ช่องแคบบอสฟอรัส-ดาร์ดาเนลส์

กษัตริย์ไอโธนแห่งบาวาเรียซึ่งปกครองกรีซมาตั้งหลังเอกราช
ได้ใช้อำนาจแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และอาศัยกลุ่มคนใกล้ชิดที่มา
จากบาวาเรียช่วยปกครองให้มีบทบาทมาก จึงทำให้ถูกต่อต้านจากกลุ่ม
เสรีนิยมและชาตินิยมกรีก ซึ่งพยายามต่อสู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญให้มี
การจำกัดอำนาจของกษัตริย์ ในวันที่ ๓ กันยายน ค.ศ.๑๘๔๓ ทหาร
ประชาธิปไตยของกลุ่มหนึ่งได้ก่อการกบฏเพื่อแสดงการต่อต้านกษัตริย์
กษัตริย์ไอโธนจึงยินยอมให้สัญญาฉบับอนปรน ยอมพระราชทาน
รัฐธรรมนูญ และให้มีการปกครองแบบรัฐสภา แต่กระนั้น ความ
สัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับชนชั้นนำกรีกก็ยังคงไม่ราบรื่นตลอดมา

แผนที่แสดงการขยายดินแดนของกรีซ

จนกระทั่งวันที่ ๒๓ ตุลาคม ค.ศ.๑๘๖๒ กองทัพจิ้งก่อร์รัฐประหารอีกครั้ง และกดดันให้กษัตริย์ไอโธเนสพระราชสมบัติ จากนั้นในเดือนมีนาคม ค.ศ.๑๘๖๓ เจ้าชายวิลเฮล์มยอร์ชแห่งวงศ์กลึคสبورก (Wilheam George Glücksburg, ๑๘๔๕-๑๙๑๓) จากเดนมาร์ก พระชันษาเพียง ๑๗ ปี ได้รับเชิญมาเป็นกษัตริย์องค์ใหม่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ทรงพระนามว่า พระเจ้ายอร์ชที่ ๑ แห่งกรีซ อังกฤษได้แสดงการสนับสนุนการขึ้นครองราชย์ของพระเจ้ายอร์ช โดยการยกหมู่เกาะไอโอเนียนให้กับกรีซ

ปัญหาของชาตินิยมกรีกคือ ความใฝ่ฝันที่จะฟื้นอดีตอันยิ่งใหญ่ของกรีกยุคโบราณ และต้องการได้คอนสแตนติโนเปิลมาเป็นเมืองหลวง ดังนั้น กรีซจึงเห็นออตโตมานว่าเป็นศัตรูสำคัญ นอกจากนี้ความภูมิใจในอดีตอันยิ่งใหญ่ ก่อให้เกิดทัศนคติดูแคลนอารยธรรมของเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะชนชาติบัลแกร์และอัลบาเนีย ชาวกรีกเห็นว่าเป็นชนชาติป่าเถื่อนล้าหลัง หากแต่เงื่อนไขที่แท้จริงของกรีซ ก็คือ แหลมกริชตอนล่างเต็มไปด้วยภูเขา ทำการเพาะปลูกได้น้อย ไม่อุดมสมบูรณ์ กรีซจึงมีข้อจำกัดมากในการหางบประมาณมาพัฒนากองทัพ กรณีสงครามบอลข่าน ค.ศ.๑๙๑๖-๑๙๑๘ นั้น กรีซมิได้ร่วมด้วย เพราะอังกฤษไม่ต้องการให้ความร่วมมือกับรัสเซียในการทำลายอาณาจักรออตโตมาน แต่กรีซก็ยอมรับไม่ได้ในสัญญาซานสเตฟาโน จนกระทั่งเปลี่ยนมาเป็นสัญญาเบอร์ลิน ได้เปิดช่องให้มีการเจรจาเรื่องพรมแดนระหว่างกรีซ กับออตโตมาน กรีซได้เรียกร้องดินแดนเรสซาตี เอพิรุส และ เกาะครีต แต่ฝ่ายออตโตมานไม่ยินยอม ใน ค.ศ.๑๘๘๐ วิลเลียม แกลดสโตน แห่งพรรคเสรีนิยมได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีอังกฤษ และหันเหออกจากนโยบาย 'รักษาออตโตมาน' มาผูกมิตรกับกรีซมากยิ่งขึ้น จึงสนับสนุนข้อเสนอของกรีซที่จะขอดินแดนเรสซาตี และบีบบังคับให้สุลต่านต้องยอมยกดินแดนนี้ให้กรีซ ใน ค.ศ.๑๘๘๑ หลังจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษและออตโตมานก็เสื่อมลง

ตั้งแต่หลังการปฏิวัติกรีซ ชาวเกาะครีตได้พยายามก่อการลุกขึ้น

ผู้ต่อต้านออตโตมานถึง ๕ ครั้ง เพื่อที่จะให้เกาะคริตเข้าร่วมกับประเทศกรีซ ครั้งสุดท้ายในวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๘๓๒ ชาวกรีกในเกาะคริตซึ่งนำโดยสมาคมชาตินิยม (Ethniké Hetairía) ก็ลุกขึ้นสู้ต่อต้านออตโตมานตามเป้าหมายเช่นเดิม ทำให้ชาวกรีกจำนวนมากทั่วเกาะคริตเข้าร่วมการลุกขึ้นสู้ ผู้นำรุ่นหนุ่มที่โดดเด่นคนหนึ่งของการลุกขึ้นสู้ครั้งนี้คือ อีเลฟเธริออส เวนิเซโลส (Elevtherios Venizelos, ๑๘๖๔-๑๙๓๖) แต่ครั้งนี้ รัฐบาลกรีซได้หนุนช่วยการลุกขึ้นสู้อย่างชัดเจน รัฐบาลออตโตมานจึงประกาศสงคราม

อีเลฟเธริออส เวนิเซโลส

กับกรีซในวันที่ ๑๗ เมษายน ค.ศ. ๑๘๓๒ และทำให้เกิดการสู้รบกันตามพรมแดนเฮสซาเลีย เอพิรุส และที่เกาะคริต มหาอำนาจวิตกว่าการดำเนินการของกรีซจะเป็นการทำลายสถานะเดิมของคาบสมุทรบอลข่าน จึงกดดันไม่ให้เซอร์เบียและบัลแกเรียเข้าร่วมในสงคราม ทำให้กรีซประสบความพ่ายแพ้ในการสู้รบภายใน ๓๐ วันต้องยอมสงบศึกในวันที่ ๒๐ พฤษภาคม แต่มหาอำนาจโดยอังกฤษและรัสเซียเป็นสำคัญ ได้เข้ามาช่วยป้องกันมิให้ออตโตมานทำลายกรีซ และยังมีบีบบังคับให้ออตโตมานให้สิทธิปกครองตนเองแก่คริต โดยมีเจ้าชายฮอรัซ (๑๘๖๕-๑๘๕๗) โอรสองค์ที่สองของกษัตริย์กรีซเป็นผู้สำเร็จราชการ แต่กรีซต้องยอมเสีย

เงินชดเชยให้ออตโตมาน และเสียดินแดนเฮสซาสีตอนเหนือบางส่วนให้แก่ออตโตมาน

ตั้งแต่เดือนตุลาคม ค.ศ.๑๘๑๐ อีเลเฟเรริโอส เวนิเซโลส นักกฎหมายชาวคริสต์และหัวหน้าพรรคเสรีนิยม ได้เป็นนายกรัฐมนตรีกรีซ เวนิเซโลสถือว่าเป็นผู้นำกรีซมาสู่สมัยใหม่มากขึ้น ด้วยการปฏิรูปรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตย และให้มีการปฏิรูปเศรษฐกิจไปสู่ทุนนิยม นอกจากนี้ยังได้ใช้มาตรการในการปฏิรูปกองทัพบกและกองทัพเรือของกรีซ เวนิเซโลสยังได้ผลักดันให้กรีซลงนามเป็นพันธมิตรกับอังกฤษและฝรั่งเศส แม้ว่ากษัตริย์ออร์ซที่ ๑ แห่งกรีซ จะมีแนวโน้มนิยมเยอรมนี แต่กรีซก็ยังคงใกล้ชิดกับฝ่ายพันธมิตรมากขึ้น

๕. เซอร์เบีย หลังจากได้รับสิทธิปกครองตนเองกลายเป็นประเทศที่มีปัญหาการเมืองสลับซับซ้อน ในระยะแรก สิ่งที่ได้เห็นได้ชัดคือความขัดแย้งและการชิงอำนาจภายในระหว่าง ๒ ตระกูล ประการต่อมาคือการจัดความสัมพันธ์กับ ๒ มหาอำนาจคือรัสเซียและออสเตรีย-ฮังการี กรณีแรกนั้นเกิดจากการชิงอำนาจในกลุ่มตระกูลวีรบุรุษ คือ การายออร์ซ เจวิช ที่สืบมาจากการาออร์ซ และตระกูลออบเรโนวิช จากการที่มิโลช ได้เป็นเจ้าครองแคว้นเซอร์เบียมาตั้งแต่ ค.ศ.๑๘๑๗ เขาปกครองด้วยการใช้อำนาจเด็ดขาดและกดขี่ จึงมีความพยายามในการก่อกบฏต่อต้านมิโลชหลายครั้งแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ จนถึงวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๘๓๕ มิโลชพยายามลดกระแสต่อต้าน โดยการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ (*Stetersjski ustav*) ครั้งแรกในประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญเสรีนิยมอย่างมากมีมาตราทั้งหมดที่นำมาจากหลักการของการปฏิวัติฝรั่งเศส ปรากฏว่า ออสเตรีย รัสเซีย และออตโตมาน ซึ่งปกครองระบอบออตตาธิปไตย ไม่อาจยอมรับให้เซอร์เบียมีรัฐธรรมนูญ จึงบีบให้มิโลชยกเลิกรัฐธรรมนูญนี้เสียใน ค.ศ.๑๘๓๘

ใน ค.ศ.๑๘๓๘ มิโลชอายุได้ ๕๐ ปี จึงสละตำแหน่งให้โอรสมิไฮโลที่ ๒ (Mihailo Obrenović, ๑๘๒๓-๑๘๖๘) ขึ้นครองราชย์วันที่

๘ กรกฎาคม ค.ศ.๑๘๓๕ แต่ครองราชย์มาได้เพียง ๓ ปี ก็ถูกโค่นอำนาจโดย โทมา วูซิซ เปรินิช (Toma Vučić-Perišić, ๑๘๘๘-๑๘๕๕) จากนั้นอเล็กซานดาร์ การาจอร์ชเจวิช (Aleksandar Karadjordjevic, ๑๘๐๖-๑๘๘๕) ได้รับเลือกมาเป็นผู้ครองแคว้นในวันที่ ๑๔ กันยายน ค.ศ.๑๘๔๒ อเล็กซานดาร์พยายามเสนอมาตรการปฏิรูปประเทศ เช่น ตั้งกองทัพอประจำการ ปฏิรูปกฎหมายรับรองสิทธิมนุษยชน ปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูปเศรษฐกิจ แต่ต่อมาเขาขัดแย้งกับกลุ่มขุนนางจึงต้องสละราชย์ ในวันที่ ๒๓ ธันวาคม ค.ศ.๑๘๕๘ มิโลช ออบเรโนวิช กลับมาเป็นเจ้าครองนครและถึงแก่อสัญกรรมใน ค.ศ.๑๘๖๐ มิไฮโลที่ ๒ ก็นั่งราชสมบัติและบริหารเซอร์เบียอย่างตั้งใจและอ่อนปรน ทำให้ชื่อเสียงของออบเรโนวิชได้รับการฟื้นฟู อย่างไรก็ตาม มิไฮโลที่ ๒ ได้ถูกลอบสังหารในวันที่ ๑๐ มิถุนายน ค.ศ.๑๘๖๘

เจ้ามิลาน (Milan Obrenović, ๑๘๕๔-๑๙๐๑) ได้เป็นเจ้านครแทนมิไฮโลที่ ๒ ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับ ค.ศ.๑๘๖๘ ที่จะให้มีรัฐสภาทำหน้าที่เป็นสภาที่ปรึกษา แต่อำนาจยังเป็นของเจ้าครองนครเป็นสำคัญ จนกระทั่งหลังสัญญาเบอร์ลิน ค.ศ.๑๘๗๘ เซอร์เบียได้

กษัตริย์มิลาน

เอกราชสมบูรณ์ มิลานจึงราชาภิเษกเป็นกษัตริย์ ค.ศ.๑๘๘๒ ในส่วนกรณีความสัมพันธ์กับมหาอำนาจ กษัตริย์มิลานยอมรับอิทธิพลของออสเตรีย-ฮังการี แม้นักชาตินิยมเซอร์เบียจะไม่พอใจที่ออสเตรีย-ฮังการีแผ่อำนาจเข้าสู่บอสเนีย แต่ก็มีความไม่ไว้ใจรัสเซียจากการที่พระเจ้าซาร์สนับสนุนบัลแกเรีย นอกจากนี้กษัตริย์นิคมเซอร์เบียยังเห็นว่า รัสเซียเป็นดินแดนออตตารีปไตยและล่าหลัง แต่

เซอร์เบียต้องการที่จะสร้างประเทศให้พัฒนาแบบตะวันตก จึงสนับสนุนการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับออสเตรีย-ฮังการี โดยมีการลงนามในสัญญาการค้าต่อกัน ขอความช่วยเหลือจากออสเตรีย-ฮังการีในด้านกิจการรถไฟ และยังมี การลงนามในข้อตกลง ทางการเมืองที่ออสเตรีย-ฮังการีจะสนับสนุนเซอร์เบียในการขยายอำนาจสู่มาซิโดเนีย

แต่สถานะของพระเจ้ามีลานมีปัญหามาก เพราะประชาชนไม่น้อยให้ความนิยมแก่เปตาร์แห่งตระกูลการาจอร์ชевич เนื่องจากเปตาร์มีความเป็นมาที่น่าสนใจ เขาเติบโตในสวีตเซอร์แลนด์ หลังจากที่เจ้าอเล็กซานดาร์บิดาของเขาลี้ภัยไปอยู่ที่นั่น และเมื่ออายุได้ ๒๖ ปี สมัครเป็นทหารฝรั่งเศสไปรบในสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซีย ต่อมาเขาก็ได้เข้าร่วมในการลุกขึ้นสู้ในบอสเนียเพื่อต่อต้านออตโตมานเมื่อ ค.ศ.๑๘๙๖ จากนั้นใน ค.ศ.๑๘๙๗ เปตาร์ก็สมรสกับซอร์กา (Zorga)

แผนที่แสดงการขยายดินแดนของเซอร์เบีย

ธิดาของกษัตริย์นิโกลาแห่งมอนเตเนโกร เปตาร์นั้นคือผู้นำที่เข้มแข็ง ขณะที่กษัตริย์มีลานถูกพิจารณาว่าเป็นเจ้าที่อ่อนแอ โดยเฉพาะการที่นำประเทศไปพ่ายสงครามบัลกาเรียในกรณีรูเมเลียตะวันออก ค.ศ.๑๘๘๕ จึงทำให้กษัตริย์มีลานเสื่อมความนิยมอย่างมาก นอกจากนี้พระองค์ยังมีปัญหาครอบครัวเพราะบาดหมางกับพระมเหสี นาตาลียา (Natalija Keshko, ๑๘๕๕-๑๘๘๑) มานาน ถึงขั้นหย่าร้างกันอย่างเป็นทางการ

ดรากา มาชีนา

และพระมเหสีก็เดินทาง ออกจากเซอร์เบียใน ค.ศ.๑๘๘๗ ดังนั้น ในวันที่ ๓ มกราคม ค.ศ.๑๘๘๘ พระเจ้ามีลานจึงตัดสินใจพระราชทานรัฐธรรมนูญใหม่ที่มีลักษณะประชาธิปไตยมากขึ้น จากนั้นก็สละราชสมบัติให้โอรสคือ เจ้าอเล็กซานดาร์ (Aleksandar, ๑๘๗๖-๑๙๐๓) ซึ่งมีอายุเพียง ๑๓ ปี ขึ้นเป็นกษัตริย์แทน เพื่อผ่อนคลายปัญหา

กษัตริย์อเล็กซานดาร์ครองราชย์นาน ๑๔ ปี แต่ก็เป็นกษัตริย์ที่อ่อนแอเช่นกัน พระองค์อยู่ท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างพระบิดาและกับพระมารดา ที่พยายามจะมีอิทธิพลเหนือพระองค์ อย่างไรก็ตาม พระองค์มีความคิดทางการเมืองในเชิงอนุรักษนิยมจึงได้ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ ค.ศ.๑๘๘๘ เพื่อเลิกการเมืองในระบบพรรคการเมือง และให้อำนาจมาอยู่ที่องค์พระมหากษัตริย์ แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าพระองค์หลงรักหญิงรับใช้ของพระมารดาชื่อ ดรากา มาชีนา (Draga Masina, ๑๘๖๖-๑๙๐๓) กลายเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศ เพราะดรากาเป็นสามัญชนและเป็นแม่หม้ายมีอายุมากกว่าพระองค์ถึง ๑๐ ปี อีกทั้งยังมีข่าวลือว่าเคยเป็นหญิงโสเภณีมาก่อน พระองค์ตั้งดรากาเป็นนางตั้งห้องและต่อมาก็อภิเษกกับดรากาอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ.๑๘๙๐

ในที่สุดวันที่ ๑๑ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๐๓ คณะทหารกลุ่มหนึ่ง ก็ก่อการรัฐประหาร และ ร.อ.ดรากูติน คิมิทรีเยวิช (Dragutin Dimitrijić, ๑๘๗๖-๑๙๑๗) ได้นำทหารเข้าไปในพระราชวังแล้วปลงพระชนม์ กษัตริย์พร้อมกับพระมเหสีครากา และญาติวงศ์จำนวนมาก ซึ่งนับ เป็นการสิ้นสุดของราชวงศ์ออบเรโนวิช คณะทหารได้เชิญเปตาร์จาก ตระกูลการายอร์ชเวิชขึ้นครองราชย์แทน การรัฐประหารเป็นที่ยอมรับ ภายในประเทศ แต่ปรากฏว่านานาประเทศตั้งข้อสงสัยว่าพระเจ้าเปตาร์ อยู่เบื้องหลังการรัฐประหาร และการปลงพระชนม์อดีตกษัตริย์จึงมิได้ ให้การรับรองพระเจ้าเปตาร์ จบจนถึง ค.ศ.๑๙๐๖ มหาประเทศจึงฟื้น ความสัมพันธ์กับเซอร์เบียใหม่

เมื่อเปลี่ยนราชวงศ์ปกครอง พระเจ้าเปตาร์ก็เปลี่ยนนโยบายโดย เลิกพึ่งพาออสเตรีย-ฮังการี เนื่องจากพระองค์มีแนวโน้มนิยมรัสเซีย จึงเริ่มสร้างความนิยมในหมู่ประชาชนด้วยการต่อต้านออสเตรีย-ฮังการี พระองค์ตั้งนิโกลา ปาชิช (Nikola Pašić, ๑๘๔๕-๑๙๒๖) จากพรรค ประชาชนราดิคัล (*Narodna radikalna stranka*) ซึ่งนิยมรัสเซียเป็น นายกรัฐมนตรี การเปลี่ยนนโยบายนี้เป็นการสร้างความเป็นปฏิปักษ์ต่อ ออสเตรีย-ฮังการี แม้ว่าเซอร์เบียจะไม่มีทางออกทะเลต้องพึ่งพิงออสเตรีย- ฮังการี อีกทั้งตลาดใหญ่ที่สุดของเซอร์เบียก็ยังเป็นออสเตรีย-ฮังการี ในค.ศ.๑๙๐๕ เซอร์เบียทำการปฏิรูปกองทัพ และสั่งซื้ออาวุธจากโรงงาน ในฝรั่งเศส ออสเตรีย-ฮังการีได้เสนอให้ซื้อเซอร์เบียจากตนเองแทน แต่รัฐบาลเซอร์เบียปฏิเสธโดยยืนยันสิทธิที่จะซื้ออาวุธจากชาติใดก็ได้ นอกจากนี้เซอร์เบียยังตั้งสหภาพสุลตากับบูลกาเรียขึ้นใน ค.ศ.๑๙๐๕ ทำให้สินค้าจากออสเตรีย-ฮังการีขายไม่ออก กรณีนี้นำมาซึ่งเหตุการณ์ที่ เรียกว่า 'สงครามหมู' (Pig war) ซึ่งก็คือการที่ออสเตรีย-ฮังการีปิดตลาด ไม่รับซื้อหมูจากเซอร์เบีย ตั้งแต่เดือนมกราคม ค.ศ.๑๙๐๖ ปรากฏว่าหมู เซอร์เบียนั้น ต้องอาศัยตลาดในดินแดนออสเตรีย-ฮังการีถึง ๘๕% มาตรการ นี้จึงสร้างความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจแก่เซอร์เบียอย่างมาก ฝรั่งเศสได้

ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือด้านการเงิน และออกโตมานยอมให้ขนถ่ายสินค้า เซอร์เบียที่เมืองท่าซาโลนิกาของตนได้ เซอร์เบียจึงเริ่มฟื้นตัวขึ้น

สงครามหมูติใน ค.ศ. ๑๘๐๕ แต่จากกรณีนี้ ทำให้ลัทธิชาตินิยมในเซอร์เบียได้เล็งเป้าไปที่ออสเตรีย-ฮังการีในฐานะศัตรูสำคัญ เซอร์เบียจึงกลายเป็นพันธมิตรกับฝ่ายรัสเซียอย่างชัดเจน

๖. มอนเตเนโกร วลาดิกานีโกลา (Nikola I, ๑๘๕๑-๑๙๒๑) ขึ้นครองราชย์ใน ค.ศ. ๑๘๖๐ ด้วยอายุเพียง ๑๕ ปี ในขณะนั้นมอนเตเนโกรยังเป็นรัฐเล็กๆ บนภูเขาที่ไม่มีใครรู้จัก แต่หลังจากนั้นอีก ๑๖ ปี พระองค์ก็นำรัฐเล็กๆ นี้เข้าสู่สงครามกับออตโตมาน ใน ค.ศ. ๑๘๗๖ และได้รับชัยชนะในขณะที่เซอร์เบียพ่ายแพ้ ด้วยเหตุนี้เอง เกราชของมอนเตเนโกร จึงได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการโดยมหาประเทศใน

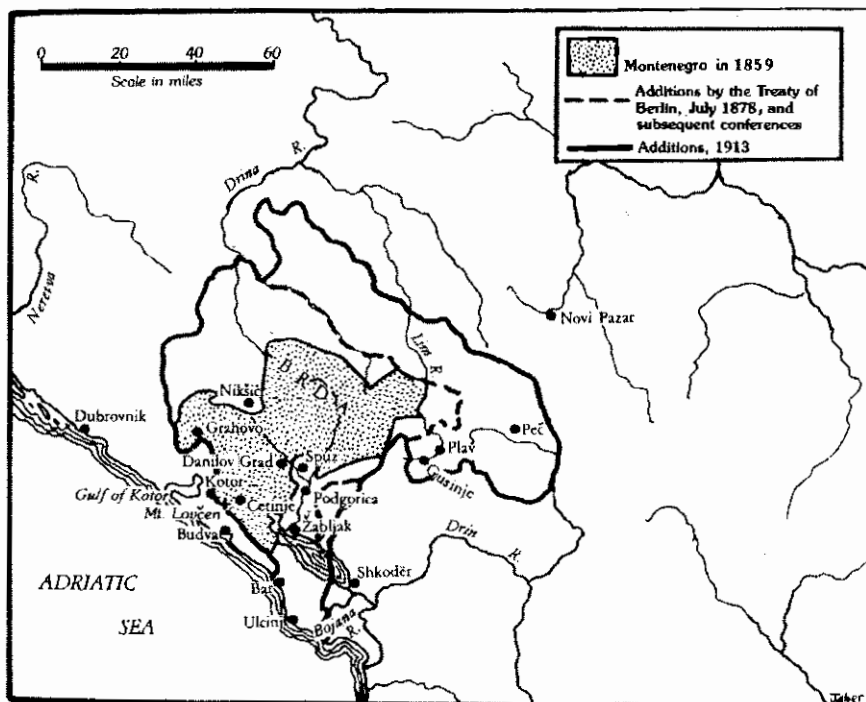

ภาพวาดลัทธิจักรวรรดินิยมโตวิช ๗ องค์
แห่งมอนเตเนโกร

สัญญาเบอร์ลิน ค.ศ. ๑๘๗๘ ได้รับดินแดนเพิ่มมากขึ้น เท่ากับขนาดของประเทศ และได้ดินแดนชายฝั่ง ทำให้มีทางออกทะเลครั้งแรก รวมทั้งได้เมืองท่าอูลซิญา (Ulcinj) แต่กระนั้น มหาอำนาจก็วิตกว่า มอนเตเนโกรจะกลายเป็นที่ตั้งฐานทัพของรัสเซีย จึงได้มีเงื่อนไขต่อท้ายสัญญาห้ามมอนเตเนโกรสร้างกองทัพเรือ และห้ามเรือรบของทุกชาติใช้เมืองท่าของมอนเตเนโกร ส่วนการรักษาความปลอดภัยชายฝั่งทะเลให้อยู่ในความดูแลของออสเตรีย-ฮังการี

ผลของสัญญาเบอร์ลิน ทำให้มอนเตเนโกรมีดินแดนล้อมรอบด้วยออสเตรีย-ฮังการีถึง ๓ ด้าน กษัตริย์นิโกลาจึงพยายามถ่วงดุลด้วยการสร้างไมตรีอันดีกับรัสเซีย ระยะแรกความสัมพันธ์มอนเตเนโกรกับเซอร์เบียไม่ราบรื่น แม้ว่าประชาชนจะเป็นเชื้อสายเซิร์บเช่นเดียวกันและมีการเรียกร้องให้มีการรวมประเทศ แต่เจ้านิโกลาไม่เคยมีความเกี่ยวข้องกับเซอร์เบีย และไม่ค่อยไว้วางใจเพราะเกรงว่าเซอร์เบียจะผนวกมอนเตเนโกร ในทางประวัติศาสตร์นั้น ชาตินิยมมอนเตเนโกรถือว่ารัฐของตนสืบมาจากรัฐเซอร์เบียโบราณอย่างถูกต้อง มากกว่าเซอร์เบียของเจ้าออเบเรโนวิช เพราะมอนเตเนโกรคือส่วนของอาณาจักรเซอร์เบียที่ไม่เคยถูกออกโตมานพิชิต

อย่างไรก็ตาม การที่มอนเตเนโกรเป็นประเทศที่ยากจน แม้จะได้ดินแดนมาเพิ่มก็ไม่ใช้ที่ดินที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก จึงต้องอาศัยเงินช่วยเหลือจำนวนมากจากรัสเซีย และเงินจากแรงงานอพยพจำนวนมากที่

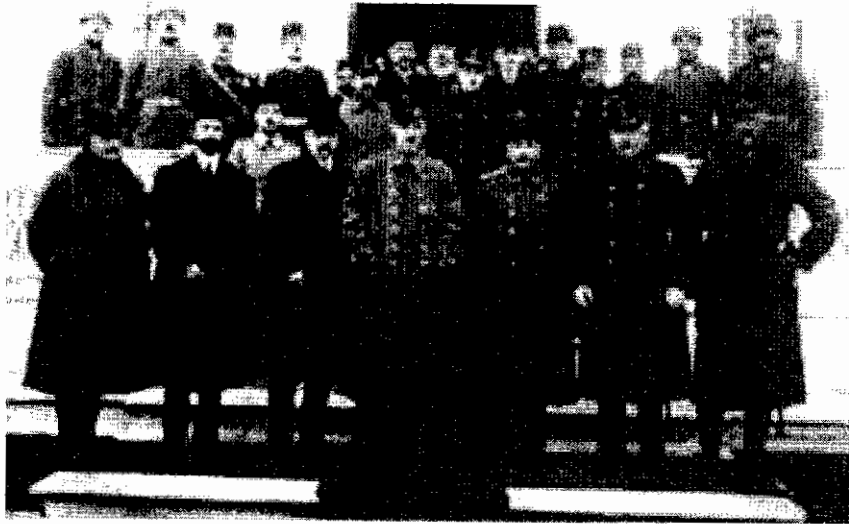
แผนที่แสดงการขยายตัวของมอนเตเนโกร

ไปยังสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ยังต้องพึ่งพิงการค้าขายติดต่อกับเซอร์เบีย ดังนั้นเมื่อพระเจ้าเปดาร์ การาจอร์ชเจวิชขึ้นครองอำนาจในเซอร์เบีย ค.ศ.๑๕๐๓ สถานการณ์จึงราบรื่นขึ้นเพราะเจ้านิกอลามีความสัมพันธ์อันดี และเป็นพ่อตาของพระเจ้าเปดาร์

เจ้านิกอลายังปกครองประเทศแบบสมบูรณาญาสิทธิ ในลักษณะเดียวกับพระเจ้าซาร์รัสเซีย จึงเริ่มเกิดกระแสต่อต้านในหมู่ปัญญาชน เรียกร้องให้พระองค์ปฏิรูปการปกครอง จนถึงวันที่ ๑๗ ธันวาคม ค.ศ.๑๕๐๕ พระองค์ก็ยินยอมพระราชทานรัฐธรรมนูญ แต่ยังเป็นรัฐธรรมนูญกษัตริย์นิยมที่สงวนอำนาจแทบทั้งหมดไว้ที่พระองค์ เพราะการปฏิรูปนี้เป็นเพียงเพื่อพระองค์ต้องการสร้างภาพทางการเมืองให้คู่ทนต์สมัยมากขึ้น จะได้สะดวกในการกู้เงินจากมหาอำนาจ พระองค์แสดงเจตนาว่าจะไม่ยอมล้มเลิกอัตตาธิปไตย แม้พระองค์จะให้มีรัฐสภา แต่ไม่ยินยอมให้มีการจัดตั้งพรรคการเมือง และไม่ยอมรับกลุ่มฝ่ายค้าน หลังจากที่มีการเลือกตั้งใน ค.ศ.๑๕๐๖ มอนเตเนโกรก็มีระบบรัฐสภาครั้งแรก แต่เมื่อกลุ่มฝ่ายค้านในสภาพยายามรวมตัวตั้ง 'พรรคชาตินิยม' (*Norodna Stranka*) ใน ค.ศ.๑๕๐๗ พระองค์ก็ปิดสภาผู้แทนราษฎรทันทีแล้วรวบรวมผู้สนับสนุนกษัตริย์ ตั้งเป็น 'พรรคชาตินิยมแท้' (*Prava Narodna Stranka*) เพราะพระองค์อ้างว่าชาตินิยมมอนเตเนโกรที่แท้จริง จะต้องภักดีต่อกษัตริย์เท่านั้น พระองค์จึงปราบปรามฝ่ายค้านและครอบงำอำนาจทางการเมืองของประเทศต่อไป

๓.๓ วิกฤตการณ์บอลข่าน

กรณีที่น่ามาสู่วิกฤตการณ์ในบอลข่านคือ กระทบวนการที่เรียกว่า 'การปฏิวัติของยังก์เตอร์ก' (*Jön Türkler*) ซึ่งเกิดขึ้นในวันที่ ๓ กรกฎาคม ค.ศ.๑๕๐๘ เมื่อกลุ่มทหารฝ่ายเสรีนิยมเห็นว่า การบริหารประเทศของสุลต่านอับดุลฮามิดจะนำประเทศไปสู่หายนะ ถ้าหากไม่รีบหยุดยั้งและปฏิรูปประเทศในด้านต่างๆ โดยเร็ว ด้วยเหตุนี้การเปิดฉากปฏิวัติก็เริ่มขึ้น

คณะนายทหารยังเติร์ก

โดยการแข็งข้อของกองทหารภายใต้การนำของ พ.ต.อาเหม็ด นียาซี (Ahmed Niyazi, ๑๘๗๓-๑๙๑๓) ซึ่งประจำที่เมืองเรสนา (Resna) ในดินแดนมาซิโดเนีย จากนั้นองค์กรปฏิวัติของชาวเติร์กที่เรียกว่า คณะกรรมการเอกภาพและความก้าวหน้า ได้แผ่ขยายการปฏิวัติไปทั่วอาณาจักร นายทหารชั้นผู้ใหญ่หลายคนที่ถูกยึดต่อราชสำนักถูกสังหาร ทำให้การบังคับบัญชาของกองทัพไม่อาจเป็นไปได้ จนในที่สุดวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ค.ศ.๑๙๐๘ สุลต่านอับดุล ฮามิดต้องยอมจำนน คณะทหารที่เรียกว่า 'ยังเติร์ก' จึงเข้าควบคุมอำนาจ ตั้งรัฐบาลปฏิวัติ และมีที่ท่าว่าจะเป็นการเริ่มต้นแห่ง 'ยุคใหม่' ของออตโตมาน เมื่อคณะรัฐบาลใหม่เริ่มด้วยการประกาศสิทธิมนุษยชน เลิกการเซนเซอร์ ปล่อนักโทษการเมือง เลิกอัตราริบไถยของสุลต่าน และรื้อฟื้นรัฐธรรมนูญ ค.ศ.๑๘๗๖

แต่กระนั้นสุลต่านอับดุลฮามิดก็ยังไม่ยอมพ่ายแพ้โดยง่าย พยายามที่จะใช้พลังของกลุ่มศาสนา และกลุ่มอนุรักษนิยมเพื่อรื้อฟื้นพระราชอำนาจ โดยก่อการยึดอำนาจจากรัฐบาลยังเติร์กในวันที่ ๑๓ เมษายน ค.ศ.๑๙๐๘ อย่างไรก็ตาม นายทหารส่วนใหญ่ยังสนับสนุนฝ่ายรัฐบาล

รัฐบาลยังเติร์กจึงยึดอำนาจคืน ปลดสุลต่านออกจากราชบัลลังก์ เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ค.ศ.๑๕๐๕ และเชิญอนุชาขึ้นเป็นสุลต่านแทน มีพระนามว่า เมหะเหม็ดที่ ๕ (Mehmed V, ๑๘๔๔-๑๕๑๘) ซึ่งสุลต่านองค์ใหม่เป็นนักเสรีนิยม และเห็นด้วยกับรัฐบาลยังเติร์กในการดำเนินการปฏิรูป ถึงกระนั้นรัฐบาลใหม่ก็ยังไม่อาจแก้ปัญหาดอกค้ำของจักรวรรดิได้ และจะเริ่มก่อปัญหาใหม่ขึ้นอีกด้วย โดยเฉพาะหลัก 'ลัทธินิยมออตโตมาน' ที่ย่ำว่าประชาชนในอาณาจักรไม่ว่าเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาใด จะต้องภักดีต่ออาณาจักร และในกฎหมายสมาคม ค.ศ.๑๕๐๕ ก็ห้ามจัดตั้งองค์กรทางการเมืองด้วยหลักเชื้อชาติหรือศาสนา ด้วยเหตุนี้จึงมีแนวโน้มที่เห็นได้ว่ากลุ่มเชื้อชาติต่างๆ ที่อยู่ใต้การปกครองของออตโตมาน จะต้องต่อต้านรัฐบาลยังเติร์ก

ผลกระทบเฉพาะหน้าที่ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์นั้นจึงมาจากการปฏิวัติเปลี่ยนรูปแบบการปกครองนั่นเอง เพราะจนถึงเดือนตุลาคม ค.ศ.๑๕๐๘ รัฐบาลยังเติร์กก็ประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วประเทศ รวมทั้งในดินแดนต่างๆ ที่เคยเป็นอิสระหรืออยู่ภายใต้การดูแลของมหาอำนาจอื่น เช่น เกาเซอร์ บุลกาเรีย บอสเนีย-เฮอร์เซโกวีนา ในประกาศของรัฐบาลยังเติร์กกำหนดให้ดินแดนเหล่านี้ มีการเลือกตั้งตัวแทนเข้าสู่รัฐสภา ซึ่งเท่ากับว่าออตโตมานจะฟื้นฟูสิทธิของดินแดนเหล่านี้คืน การดำเนินการนี้ทั้งบัลกาเรีย และ ออสเตรีย-ฮังการี ไม่อาจยอมรับได้ ในวันที่ ๕ ตุลาคม ค.ศ.๑๕๐๘ บุลกาเรียก็รับชิงประกาศเอกราชทันที ต่อมาวันรุ่งขึ้น ออสเตรีย-ฮังการีก็ประกาศผนวกดินแดนบอสเนีย-เฮอร์เซโกวีนา แม้ว่าจะมีปัญหาในทางบริหารอยู่บ้าง จากการที่แคว้นออสเตรียและแคว้นฮังการีต่างก็ไม่ต้องการรับบอสเนียเข้าเป็นส่วนหนึ่งของตน เพราะไม่ต้องการแบกรับปัญหามุสลิม-สถาฟเพิ่ม จนจักรพรรดิฟรานซ์โจเซฟต้องประกาศให้บอสเนีย-เฮอร์เซโกวีนาเป็นดินแดนขึ้นตรงต่อพระองค์ แต่นี่ก็คือจุดเริ่มของ 'วิกฤตการณ์บอสเนีย'

บอสเนียเป็นแคว้นอยู่ทางตะวันตกของเซอร์เบีย พื้นที่เป็นที่สูง

หลังเทือกเขาไดนาริกแอลป์และประชากรส่วนข้างมากในแคว้นนี้เป็นเชื้อชาติ เซิร์บและโครแอต แต่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งเซอร์เบียหวังว่าจะมารวมกับตนได้แม้ว่าแคว้นนี้จะตกอยู่ใต้การดูแลของออสเตรีย-ฮังการีมาตั้งแต่ ค.ศ.๑๘๗๘ ก็ตาม เซอร์เบียจึงได้ร่วมกับออตโตมานประท้วงต่อการผนวกบอสเนียอย่างเต็มที่ และได้รับการสนับสนุนจากอังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย สถานการณ์ระหว่างเซอร์เบียกับออสเตรีย-ฮังการีจึงตึงเครียด เยอรมนีได้เห็นพ้องต่อการกระทำโดยผลการของออสเตรียแต่ตระหนักว่าจะต้องรักษาความเป็นพันธมิตรจึงเข้าสนับสนุนออสเตรีย-ฮังการี อย่างมั่นคง และเป็นสื่อกลางในการเจรจากับฝ่ายออตโตมาน โดยให้ออสเตรีย-ฮังการี จ่ายเงินจำนวนหนึ่งเป็นการชดเชยในการผนวกบอสเนีย การเจรจานี้บรรลุในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๘๗๘ ดังนั้นเมื่อออตโตมานลงนามยกบอสเนียให้แก่ออสเตรีย-ฮังการีแล้ว ทำให้ความชอบธรรมในการคัดค้านลดลง ถึงกระนั้นเยอรมนีก็ได้เสนอด้วยว่า เพื่อป้องกันปัญหาในอนาคต ออสเตรีย-ฮังการีและมหาอำนาจอื่นๆ ต้องยอมรับในหลักการว่า หากมีการแก้ไขสัญญาเบอร์ลินต่อไปให้ปรึกษามหาประเทศอื่นด้วย อังกฤษ และ ออสเตรีย-ฮังการียอมรับข้อเสนอ

กองทหารอิตาลีในสงครามกับออตโตมาน ค.ศ.๑๘๑๑

ในที่สุดรัสเซียซึ่งยังไม่พร้อมที่จะทำสงคราม ก็ต้องยอมรับข้อเสนอ ในระหว่างนั้นออสเตรีย-ฮังการี ได้มีการตั้งเตรียมพร้อมที่จะกระทำ สงครามกับเซอร์เบีย เพื่อลดกระแสดังกล่าว เซอร์เบียจึงต้องยอมรับรอง การผนวกดินแดนบอสเนียในเดือนมีนาคม ค.ศ.๑๘๗๘ วิกฤตการณ์จึง ผ่อนคลายลง

แต่กระนั้น ความรู้สึกต่อต้านออสเตรียในเซอร์เบียก็ยังคงรุนแรง มากขึ้น จนถึงขั้นมีการตั้งสมาคมลับต่อต้านออสเตรีย เช่น สมาคมความ มั่นคงแห่งชาติ (*Narodna Odbrana*) ตั้งขึ้นใน ค.ศ.๑๘๖๘ เพื่อก่อการ ปฏิวัติในบอสเนีย และต่อสู้ให้บอสเนียเข้าร่วมกับเซอร์เบียตามอุดมการณ์ ยูโกสลาฟ ต่อมาองค์กรนี้ได้พัฒนามาเป็นสมาคมบอสเนียหนุ่ม (*Mlada Bosna*) โดยจะใช้วิธีการก่อการร้ายต่อต้านออสเตรีย โดยประสานงานกับ สมาคมลับของเซอร์เบียที่ต่อต้านออสเตรีย ซึ่งตั้งชื่ออย่างปลุกเร้าว่า 'เอกภาพหรือการดับสิ้น' (*Ujedinjenje ili smrt*) แต่จะเป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่า 'สมาคมหัตถ์ดำ' (*Crna Ruka*) องค์กรนี้มีที่ตั้งอยู่ในเมืองหลวงของ เซอร์เบีย

สำหรับรัสเซีย หลังจากกรณีบอสเนียได้มีการผลักดันนโยบาย 'สันนิบาตบอลข่าน' เข้ามาใช้โดยพยายามจะให้มีการรวมตัวกันในกลุ่ม รัฐบอลข่าน เพื่อต่อต้านการขยายอำนาจของออสเตรีย-ฮังการี รัสเซียได้ ชักชวนให้บัลแกเรียและเซอร์เบียเข้าเป็นพันธมิตรกัน แต่ผลทางปฏิบัติ การรวมกลุ่มบอลข่านแทนที่จะต่อต้านออสเตรีย-ฮังการี กลับกลายเป็น องค์กรที่รวมกันเพื่อจัดการกับออตโตมาน

แต่เหตุการณ์สำคัญต่อมา เกิดจากการกระทำของอิตาลี ซึ่งเป็น มหาอำนาจที่เพิ่งจะเติบโตขึ้นมาภายหลัง ในขณะที่ดินแดนต่างๆ ของ โลกถูกแบ่งเป็นอาณานิคมของมหาประเทศอื่นๆ เกือบหมดไปแล้ว อิตาลีมีเป้าหมายที่จะยึดครองทวีปแอฟริกา (ลิเบีย) ซึ่งเป็นดินแดนของ ออตโตมาน และพยายามรณรงค์มานานหลายปีเพื่อจะให้มหาอำนาจ อื่นๆ ยอมรับเป้าหมายของอิตาลี แต่ก็ยังไม่บรรลุผล การยึดอำนาจของ

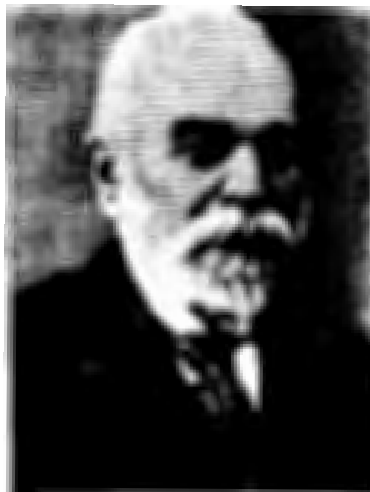
ยังเติร์ก และการทวีปทบาทของเยอรมนีในออตโตมาน ทำให้อิตาลีเริ่มไม่ไว้ใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่ฝรั่งเศสเข้าครอบครองอิทธิพลในโมร็อกโก ใน ค.ศ.๑๘๑๑ อิตาลียิ่งไม่มั่นใจมากขึ้นและเกรงว่าดินแดนต่างๆ ของออตโตมานจะหลุดมือหมด

ดังนั้น ในเดือนกันยายน ค.ศ.๑๘๑๑ อิตาลีจึงใช้วิธีละเมิดสัญญาเบอร์ลินตรงๆ โดยส่งกองทัพบุกครีโปลี และประกาศสงครามกับออตโตมาน รัฐบาลยังเติร์กก็ไม่ยินยอมอ่อนข้อ อิตาลีจึงส่งทหารเข้าโจมตีอะเดรียโนเปิล และระดมยิงช่องแคบดาร์ดาแนลส์ ทำให้สถานการณ์ตึงเครียด เพราะรัสเซียนั้นก็กลัวว่าอิตาลีจะยึดช่องแคบดาร์ดาแนลส์ จึงเตรียมการที่จะยึดช่องแคบบอสฟอรัส ส่วนอังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรีย-ฮังการี และเยอรมนี มีความเห็นสอดคล้องกันว่า จะยอมให้อิตาลีทำลายออตโตมานไม่ได้ และก็ต้องไม่ยอมให้ทั้งรัสเซียและอิตาลี มามีอิทธิพลเหนือช่องแคบเด็คซาด จึงบีบให้มีการยุติการสู้รบ ในเดือนตุลาคม ค.ศ.๑๘๑๒ อิตาลีก็ได้ดินแดนครีโปลีไปตามที่ปรารถนา

๓.๔ สงครามบอลข่าน

สงครามอิตาลีกับออตโตมานนั้น เป็นสาเหตุอันสำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งทำให้เกิดสงครามบอลข่านเพราะการสู้รบระหว่างอิตาลีกับออตโตมานนั้น ส่วนหนึ่งเป็นการชี้ว่า การปฏิวัติของยังเติร์กยังมีได้สร้างความเข้มแข็งให้ออตโตมานมากเท่าที่คิด ยิ่งกว่านั้นกลุ่มประเทศบอลข่านต่างก็เกรงว่า มหาอำนาจจะเข้ามาแบ่งออตโตมานจนหมดและตนเองจะไม่ได้อะไรเลย กลุ่มผู้นำรัฐบอลข่านจึงเห็นว่า ถึงเวลาอันเหมาะสมที่จะจัดการขึ้นเด็คซาดเพื่อแบ่งออตโตมานเสียเอง ดังนั้น จึงได้มีการเปิดเจรจาสร้างพันธมิตรระหว่างเซอร์เบียกับบัลกาเรีย และบรรลุผลข้อตกลงร่วมเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ.๑๘๑๒ หลังจากนั้นบัลกาเรียและกรีซก็บรรลุข้อตกลงร่วมกันในวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ปีเดียวกัน ต่อมาในเดือนตุลาคม มอนเตเนโกรก็เข้าร่วมด้วย นี่คือกลุ่มที่เรียกว่า

‘สันนิบาตบอลข่าน’ ในระหว่างนี้กลุ่มรัฐบอลข่านได้สร้างมติมหาชนเพื่อทำสงคราม โดยอ้างเหตุถึงมาตรการอันเหยียดหยามของฝ่ายออตโตมานที่ดำเนินการในมาซิโดเนียและอัลบาเนีย ในที่สุดวันที่ ๘ ตุลาคม ค.ศ.๑๘๑๒ กลุ่มสันนิบาตบอลข่าน ก็หาเหตุพิพาทโดยมอนเตเนโกรประกาศสงครามกับออตโตมานก่อน จากนั้น เซอร์เบีย บุลกาเรีย และ กรีซ ก็เข้าร่วมสงครามในวันที่ ๑๗ ตุลาคม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ตามสงครามครั้งนี้มหาอำนาจทุกประเทศมิได้เห็นพ้องด้วย ทั้งรัสเซียและออสเตรีย-ฮังการียืนยันว่า มหาอำนาจจะรักษาสถานะเดิมของคาบสมุทรบอลข่าน แต่คำขู่มุ่งมาถึงช้าเกินไป ขณะที่สงครามได้เกิดขึ้นแล้ว

อิสมาอิล เกมาลี เบย์

กลุ่มสันนิบาตบอลข่านได้รับชัยชนะอย่างรวดเร็ว การรบดำเนินไปได้เพียง ๒ เดือน ออตโตมานก็เสียดินแดนในยุโรปเกือบทั้งหมด กองทัพเรือออตโตมานก็พ่ายแพ้กองทัพเรือของกรีซในเดือนธันวาคม ค.ศ.๑๘๑๒ กองทัพของกรีซ บุลกาเรีย เซอร์เบีย กำลังมุ่งสู่กรุงคอนสตันติโนเปิล ในระหว่างนี้ กลุ่มชนชั้นสูงของอัลบาเนีย นำโดยอิสมาอิล เกมาลี เบย์ (Ismail Qemali Bay, ๑๘๔๔-๑๘๑๕) วิตกว่าดินแดนของตนจะถูกแบ่งระหว่างชาติสันนิบาตบอลข่าน จึงได้เปิดประชุมสภาแห่งชาติที่เมืองวโลเรอ (Vlorë) แล้วจึงประกาศเอกราชเมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ค.ศ.๑๘๑๒

ท่ามกลางสถานการณ์นี้ ทำให้มหาอำนาจต้องเข้าแทรกแซงสงครามบอลข่าน โดยเรียกร้องให้พักรบ และเปิดการเจรจา แต่กระนั้น การสู้รบยังคงดำเนินต่อไปจนถึงพฤษภาคม ค.ศ.๑๘๑๓ การบีบบังคับของฝ่ายมหาอำนาจ ที่จะให้มีการสงบศึกจึงสำเร็จ จึงได้ทำให้เกิดการเจรจาที่

กรุงลอนดอน โดยบุลกาเรียได้รราเซและเมืองอะเดรียโนเปิล กรีซได้เกาะครีต มอนเตเนโกร และเซอร์เบียได้แบ่งฉนวนโนวีบาร์ซากัน และเซอร์เบียได้ครอบครองดินแดนโคโซโว ปัญหาที่ตกลงยังไม่เรียบร้อย คือเรื่องมาซิโดเนีย และที่กลุ่มรัฐบอลข่านคาดไม่ถึงมาก่อนก็คือ การแทรกแซงจากอิตาลีและออสเตรีย-ฮังการี ซึ่งยืนยันที่จะให้เอกราชแก่อัลบาเนียแทนที่จะยอมให้มีการแบ่งอัลบาเนียระหว่างกรีซ มอนเตเนโกร และเซอร์เบีย เซอร์เบียและกรีซจึงคัดค้านอย่างรุนแรง แต่มหาประเทศก็ขังรับรองให้อัลบาเนียเป็นเอกราช ดังนั้น เซอร์เบียและกรีซจึงหวังที่จะได้ดินแดนมาซิโดเนียเป็นการชดเชย แต่มาซิโดเนียถูกบุลกาเรียอ้างสิทธิครอบครองแล้ว ทำให้สถานการณ์ระหว่างฝ่ายพันธมิตรบอลข่านตึงเครียดมากขึ้น ในที่สุดเซอร์เบียและกรีซจึงตกลงที่จะทำข้อตกลงลับที่จะแบ่งมาซิโดเนียระหว่างกันในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.๑๙๑๓

ข่าวเรื่องข้อตกลงลับทราบถึงทางการบุลกาเรีย ดังนั้นฝ่ายบุลกาเรียจึงตัดสินใจรักษาสิทธิของตน โดยเปิดฉากโจมตีกองทหารของเซอร์เบียและกรีซในมาซิโดเนีย ในวันที่ ๒๕ มิถุนายน ค.ศ.๑๙๑๓ โดยคาดหวังว่าจะได้ชัยชนะอย่างรวดเร็ว และจะบีบให้เซอร์เบียและกรีซเปิดการเจรจาในเงื่อนไขที่บุลกาเรียเป็นฝ่ายกำหนด ด้วยเหตุนี้สงครามบอลข่านครั้งที่สองจึงเริ่มขึ้น การรบครั้งนี้มอนเตเนโกรก็เข้าร่วมกับเซอร์เบียและกรีซทำสงครามกับบุลกาเรียด้วย ขณะที่โรมาเนีย

ภาพแสดงถึงกษัตริย์ทั้ง ๔ ประเทศที่ร่วมมือกันในสงครามบอลข่าน

ซึ่งมิได้ร่วมในสงครามครั้งแรก ก็ส่งกองทัพรุกบุลกาเรียมาจากด้านเหนือ นอกจากนี้แม้กระทั่งออตโตมาน ก็ฉวยโอกาสยึดอะเคเรียโนเปิลคืนจากบุลกาเรีย เมื่อบุลกาเรียเผชิญคู่ศึกถึง ๕ ฝ่าย ทั้งเซอร์เบีย โรมานีเย มอนเตเนโกร กรีซ และออตโตมาน เช่นนี้ จึงไม่อาจเอาชนะได้ แต่รัสเซียได้เข้าใกล้เกลี้ยให้สงบศึกและมีการปรับสัญญาลอนดอนเสียใหม่ กลายเป็น 'สัญญาบูคารสต์' (๑๐ สิงหาคม ค.ศ.๑๘๑๓) ซึ่งตกลงให้เซอร์เบียได้ดินแดนส่วนใหญ่ของมาซิโดเนีย กรีซได้เขตซาโลนิกาและมาซิโดเนียได้ บุลกาเรียยังได้ ทรานเซ สตุมา และทางออกทะเลเอเจียนที่เดเดียกาจ (Dedeagach) แต่ต้องเสียดินแดนโคบรยาใต้ให้โรมานีเย และบุลกาเรียต้องเลิกอ้างสิทธิในมาซิโดเนีย ออตโตมานได้อะเคเรียโนเปิลกลับคืน วิกฤตการณ์บอลข่านระยะแรกที่เริ่มตั้งแต่การปฏิวัติของยังเติร์กจึงยุติลง

๓.๕ ผลของวิกฤตการณ์บอลข่าน

ปัญหาบอลข่านซึ่งสิ้นสุดด้วยสงคราม ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์อย่างมาก ในขั้นแรกสุด สงครามครั้งนี้ได้กระทำสิ่งที่มหาอำนาจครั้งก่อนพยายามจะทำแล้วแต่ไม่สำเร็จ นั่นคือ 'การแบ่งออตโตมาน' โดยออตโตมานต้องเสียดินแดนรวมทั้งสิ้นถึง ๒๔,๔๖๘ ตารางไมล์ เสียประชากรไปราว ๕ ล้านคน ความเป็น 'จักรวรรดิออตโตมาน' ในยุโรป มิได้หลงเหลืออยู่แล้ว โดยทุกประเทศในบอลข่านได้ดินแดนและประชากรเพิ่มจากออตโตมาน

แต่กระนั้นชาติต่างๆ ก็ยังไม่พอใจและก็ได้คิดว่าข้อสัญญาบูคารสต์จะเป็นจุดสิ้นสุดของปัญหา ประเทศบอลข่านแต่ละประเทศต่างก็มีความใฝ่ฝันในโครงการที่ใหญ่ยิ่งขึ้น เช่น เซอร์เบีย มีเป้าหมายคือการรวมมอนเตเนโกร บอสเนีย-เฮอร์ เซโกวีนา ตลอดจนโครเอเชีย สโลเวเนีย วอยโวจนา เข้าเป็นประเทศใหญ่ของชาวสลาฟได้ โรมานีเยก็ยังจับตาที่ทรานซิลวาเนียในฮังการีและเบสซาราเบียของรัสเซีย กรีซ

ภาพจิตรกรรมสงครามบอลข่าน แสดงชัยชนะของกองทัพบัลกาเรีย

ต้องการแคว้นทรานเซของบัลกาเรีย และต้องการไปสู่กรุงคอนสตันติโนเปิล เพื่อฟื้นคืนไบแซนไทน์ของชาวคริสต์ขึ้นอีก อัลบาเนียซึ่งเป็นประเทศเกิดใหม่ต้องการแคว้นโคโซโวของเซอร์เบีย ซึ่งมีประชากรส่วนข้างมากเป็นชาวอัลบาเนีย ส่วนบัลกาเรียต้องการแก้แค้นเนื่องจากความอับอายในสงครามบอลข่านครั้งที่สอง ต้องการโคบรูยาได้คืนจากโรมาเนีย ตลอดจนพื้นฐานะของคณเหนือมาซิโดเนียขึ้นอีกครั้ง ชาตินิยมของชาติต่างๆ ในบอลข่านยังคงนำประเทศเหล่านี้เข้าแข่งขันกัน ทั้งบัลกาเรีย เซอร์เบีย กรีซ โรมาเนีย และ ออตโตมาน ต่างก็หวาดระแวงกัน ทั้งยังสร้างเสริมแสนยานุภาพทางทหารแข่งขันกันต่อไป ดังนั้นชนวนแห่งปัญหาบอลข่านครั้งใหม่ได้ถูกวางไว้แล้ว ขึ้นกับเงื่อนไขว่าจะจุดระเบิดขึ้นเมื่อใดเท่านั้น

ในด้านของมหาอำนาจ การที่สัตตัญญาสันติภาพ ค.ศ.๑๕๑๓ จบลงด้วยความพ่ายแพ้ของบัลกาเรีย เท่ากับเป็นความพ่ายแพ้ของออสเตรีย-

การขยายตัวของรัฐบอลข่านหลังสงครามเมกคลาข่าน

ฮังการีด้วย ทั้งนี้เพราะในระยะเวลาที่ความรู้สึกต่อต้านเซอร์เบียเพิ่มมากขึ้น ออสเตรีย-ฮังการี ก็หันไปผูกมิตรกับบัลกาเรีย ดังนั้น หลังสงครามบอลข่าน ออสเตรีย-ฮังการี ก็เริ่มดำเนินการที่จะสร้างพันธมิตรโรมานี

บัลแกเรียและออตโตมานขึ้นเพื่อเผชิญกับเซอร์เบียและรัสเซีย ออตโตมานนั้นมีความสัมพันธ์อันดีกับเยอรมนีอยู่แล้ว ส่วนบัลแกเรียเพิ่งพ่ายแพ้และโคดเคียว จึงรับไมตรีออสเตรีย-ฮังการีอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันการที่รัสเซียแสดงตัวว่าเมื่อถึงขั้นตัดสินใจสุดท้ายแล้วจะเลือกเข้าข้างเซอร์เบีย บัลแกเรียจึงได้หันเหออกจากรัสเซียโดยง่าย ส่วนโรมาเนียซึ่งเป็นพวกเดียวกับเซอร์เบียและกรีซ ครั้งนี้จะเป็นครั้งแรกที่เริ่มเบนออกจากร่วมเยอรมนี ซึ่งเป็นกลุ่มที่โรมาเนียผูกพันมานาน ความสัมพันธ์นี้ทำให้เซอร์เบียได้นำโรมาเนียไปเป็นมิตรกับรัสเซีย และหันมาเป็นศัตรูกับออสเตรีย-ฮังการีในที่สุด

ดังนั้น สงครามบอลข่านจึงทวีความขัดแย้งระหว่างออสเตรีย-ฮังการีกับเซอร์เบียให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการที่ออสเตรีย-ฮังการีสับสนุนให้ตั้งประเทศอัลบาเนียที่เป็นเอกราช เพื่อตัดทางออกทะเลของเซอร์เบีย เป็นเรื่องที่เซอร์เบียโกรธแค้นมาก ขณะเดียวกันการประนีประนอมระหว่างรัสเซียกับออสเตรีย-ฮังการี ก็ไม่มีทางเกิดขึ้นได้อีกหลังกรณีผนวกบอสเนียแล้ว จึงทำให้รัสเซียกลายเป็นผู้สนับสนุนที่มั่นคงต่อเซอร์เบีย ยิ่งกว่านั้นการปลุกชาตินิยมสลาฟ และความพยายามที่จะอ้างสิทธิเหนือบอสเนียของฝ่ายเซอร์เบีย ทำให้ออสเตรีย-ฮังการีไม่อาจยอมรับได้ ออสเตรีย-ฮังการีจึงมีแผนการว่าจะต้องมีการลงทัณฑ์หรือลดอำนาจเซอร์เบียก่อนที่ปัญหาจะขยายใหญ่กว่านี้ จึงเท่ากับว่าปัญหาเซอร์เบียเป็นชนวนให้ออสเตรีย-ฮังการี และรัสเซียเผชิญหน้ากันมากยิ่งขึ้น ขณะที่รัสเซียมีฝรั่งเศสเป็นผู้สนับสนุน ออสเตรีย-ฮังการีก็มีเยอรมนีเป็นผู้สนับสนุน ความขัดแย้งจึงขยายตัวออกไป สำหรับอังกฤษซึ่งไม่ไว้วางใจในการสร้างแสนยานุภาพของเยอรมนี ก็ได้ให้การสนับสนุนฝรั่งเศสและรัสเซียมากขึ้น นี่คือเงื่อนไขที่จะก่อให้เกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่งในเวลาต่อมา